

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Läraren i media - diskursiva konstruktioner

André Vikingsson

Självständigt arbete: L6XA1A

Handledare: Peter Erlandsson

Examinator: Christian Bennet

Rapportnummer: VT17-2930-049-L6XA1A

Sammanfattning

Titel: Läraren i media – diskursiva konstruktioner.

Författare: André Vikingsson

Typ av arbete: Examensarbete på avancerad nivå (15 hp)

Handledare: Peter Erlandsson

Examinator: Christian Bennet

Rapportnummer: VT17-2930-049-L6XA1A

Nyckelord: Lärare, lärarkonstruktioner, skola, media, diskurs, konstruktion, representation.

Denna examensuppsats avser undersöka hur läraren framställs och porträtteras i debattartiklar hämtade ur Sveriges två största dagstidningar, Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter. Med stöd av en diskursanalytisk teoretisk bakgrund och tematisk analys som metodologisk ingång syntetiseras och analyseras totalt 68 stycken texter skrivna under de senaste 365 dagarna. De frågeställningar som ligger till grund för studien belyser vilka olika typer av lärare som beskrivs inom detta material samt hur dessa beskrivningar kan förklaras och förstås. Vidare föreslås fyra teman i anslutning till analysen, dessa innefattar den kunskapsförmedlande-, den (o)utbildade-, den utarbetade- och den samhällsförändrande läraren. I analysen av dessa lärarframställningar synliggörs de motsättningar och diskursiva dragkamper vilka jag tycker mig kunna urskilja. Studien slår fast hur den (o)utbildade läraren tecknas upp med motsägelsefulla argument, och ofta av samma aktörer. Fler utbildade och behöriga lärare i skolan anses å ena sidan vara nyckeln för att höja kunskapsresultaten för att å andra sidan sedan porträtteras som någon som fått en undermålig utbildning samt är i behov av fortbildning. Flera binära motsättningar återfinns även i materialet vilka bl.a. synliggör hur en handledande lärare målas upp i kontrast mot en mer önskvärd och kunskapsförmedlande lärare. Ytterligare slutsatser belyser hur läraren av olika skäl sägs sakna rätt förutsättningar för att kunna bedriva sitt kunskapsförmedlade kärnuppdrag och tonen i de olika debatterna riktar i stort sätt ingen skuld, ansvar eller explicit kritik mot lärarkåren. Den kritik som dock går att tyda mot lärarkåren är således ofta underförstådd och kommer intressant nog oftare från fackliga företrädare och lärare själva än från de röster som inte representerar yrkeskåren. Denna studie kan bidra till att kasta ljus kring hur lärare framställts medialt under det gångna året i två specifika diskursiva praktiker. Förhoppningsvis kan den även leda till en ökad förståelse och en mer nyanserad bild i och med synliggörandet av hur diverse aktörer aktivt konstruerar olika bilder av verkligheten genom att positionera läraren ur önskvärda perspektiv via textuellt språklig handling.

Innehållsförteckning

1. Inledning	s.4
2. Syfte	s.4
3. Bakgrund	s.5
3.1 Läraryrkets utveckling & förändring.....	s.5
3.2 Media och samhället	s.6
4. Tidigare forskning	s.8
5. Teorianknytning och begrepp	s.10
5.1 Diskursanalys	s.10
5.2 Kritisk diskursanalys	s.11
6. Metod och datamaterial	s.12
6.1 Etik	s.12
6.2 Material, avgränsning & genomförande	s.12
6.2 Metodologisk ingång, tematisk analys	s.12
6.3 Reliabilitet och validitet	s.13
7. Resultat	s.14
7.1 Debatten om vinster i välfärden	s.14
7.2 Debatten om en likvärdig skola	s.15
7.3 Arbetsmiljö och lärarbrist	s.17
7.4 Debatten om lärarnas utbildning	s.18
7.5 Politiska budgeter, utredningar och satsningar	s.20
7.6 Lärarprofessionalism	s.23
7.7 Samhällsfunktionen	s.25
8. Analys	s.25
8.1 Den kunskapsförmedlande läraren	s.26
8.2 Den (o)utbildade läraren	s.29
8.3 Den utarbetade läraren	s.31
8.4 Den samhällsförändrande läraren	s.33
9. Diskussion	s.34
9.1 Förslag på fortsatt forskning	s.37
10. Referenser	s.38
10.1 Bilaga debattartiklar	s.40

1. Inledning

Avsikten med denna examensuppsats är att presentera en översikt av hur viss media konstruerar olika bilder av läraren, och framför allt vilka dessa bilder är samt hur vi kan förstå och förklara dem. I studien analyseras debattartiklar hämtade ur Sveriges två största dagstidningar Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet skrivna under ett års tid, med start från mars månad 2016.

Ambitionen med detta tidsurval är att försöka återge en så aktuell bild som möjligt av medias lärarbeskrivningar, inte minst sedan dessa tenderar att förändras över tid vilket tidigare forskning visat (jfr t.ex. Hansen 2009). Mediala beskrivningar av läraren är fortfarande relativt outforskat vilket stärker mitt intresse att undersöka detta. Jag har dessutom, tillsammans med en kurskamrat, tidigare skrivit en litteraturstudie i ämnet då befintlig forskning analyserades vilket gör att denna studie blir en naturlig fortsättning. Mycket av den tidigare forskning som analyserades i litteraturstudien presenteras även i detta projekt och sedan de flesta av dessa studier är skrivna innan 2010 blir det relevant att ställa dem mot denna studies resultat. Under de senaste åren har en rad olika statliga satsningar gjorts på yrket i form av bl.a. lärarlönelyft och förstelärartjänster. Satsningar som syftar till att göra skolan till en mer attraktiv arbetsplats och till att höja yrkets status. Om händelserna haft någon påverkan på de lärarbeskrivningar som föreslås i denna studie kan vara svårt att undersöka men visar hur det satsas på lärarkåren.

Medias representation av läraren intresserar mig då jag är av uppfattningen att det är betydelsefullt hur både lärare och skola beskrivs i media. Dessa beskrivningar kan tänkas påverka förutsättningarna för lärarkåren som profession och få effekter på skolan som praktik (Wiklund, 2006. s. 19-20). Med hjälp av ett diskursanalytiskt teoretiskt ramverk och tematisk analys som metodologisk ingång presenteras en rad återkommande lärarbeskrivningar i media. Huruvida dessa tenderar att vara positiva eller negativa är inte min huvudsakliga ambition att avgöra, dels eftersom jag avser komma bortom en sådan distinktion och istället studera hur lärarbeskrivningarna kan förstås och förklaras men även på grund av komplexiteten i att slå fast vad som i grunden kan ses som positiva respektive negativa beskrivningar.

Jag har även förhoppningen att kunna identifiera potentiella kunskapsluckor inom detta forskningsområde och föreslå möjliga vägar för vidare forskning i ämnet. Eftersom studiens empiri består av debattartiklar hämtade ur dagstidningar bör det även nämnas huruvida dessa diskursiva praktikers inflytande står sig lika starka i dagens förändrade medialandskap. Nyheter konsumeras nu inte bara i pappersform utan även digitalt och via sociala medier som t.ex. Facebook. Å ena sidan är det således svårt att säga vilken påverkan debattartiklar har idag. Men å andra sidan utgör de utvalda tidningarna fortfarande en tung maktfaktor som även verkar opinionsbildande med sina gemensamma dagsupplagor på runt femhundra tusen tidningar.

2. Syfte

Hur konstrueras olika framställningar av läraren i de två största svenska dagstidningarnas debattartiklar skrivna under de senaste 365 dagarna?

-Vilka olika typer av lärare är det som beskrivs i media?

-Hur kan vi förklara och förstå de framställningar som urskiljs?

3. Bakgrund

Som bakgrund till min studie ges en kort beskrivning av hur skolan och lärarrollen kommit att förändras över tid genom de omvälvande reformer som skedde i den svenska skolan från mitten av 1800-talet och fram till början av 1990-talet. Vidare belyses även hur media spelar in i förändringen av lärarrollen och samhället samt hur utbildningsfrågor kommit att kopplas samman med hela samhällets välfärd och riktning. Avsikten är även att möjliggöra för kopplingar och reflektioner mellan studiens resultat och det som beskrivs här.

3.1 Läraryrkets utveckling & förändring

I Sofia Perssons (2008) avhandling ”Läraryrkets uppkomst och förändring” belyses hur tre stora händelser kommit att förändra läraryrkets villkor, dessa är folkskolereformen från 1840-talet, införandet av grundskolan från 1960-talet och kommunaliseringen av skolan på 1990-talet.

Folkskolans uppkomst beskrivs genom en rad olika faktorer och samhällseliga förändringar på 1800-talet där bl.a. kraftig befolkningstillväxt, stigande fattigdom, industrisamhällets framväxt och upplösningen av ståndssamhället anses ha varit bidragande (Persson, 2008. s. 144). Den franska revolutionen och upplysningens ideal, där människan skulle frigöras från omyndighet, sägs även ha banat väg för införandet av en allmän skola i Sverige (Lundgren, 2012. s. 71). I sin beskrivning av folkskolelärarens uppkomst nämner Persson (2008) avskiljandet från kyrkan som en huvudfaktor. Från att kyrkans personal tidigare bedrivit undervisningen till att särskilda lärartjänster tillsätts (s. 124). Undervisningen kom dock fortsatt att vara konfessionell men fick nu även inslag så som matematik och skrivning (s. 154). Undervisningen kom att ske i skolor och inte som tidigare i kyrkan. Folkskollärarna skulle även ha en formell lärarutbildning på mellan 1-3 terminer från någon av landets lärarseminarier. Fram till år 1859 tilläts inte kvinnor vid lärarseminarierna, dock gjordes enstaka undantag (s. 155). I samband med folkskollärarens uppkomst kom även elevrollen att etableras och under de första 100 åren kom antalet folkskollärare att öka från ca. 3000 till 20000 (s. 204-205).

Staten kom under senare delen av 1800-talet att allt mer ta över ansvaret för folkskolan genom regelstyrning och kontroll, bl.a. genom att tillsätta en folkskoleinspektion samt införa s.k. normalundervisningsplaner vilka beskrev mål och innehåll med skolans undervisning (Lundgren, 2012. s. 75). Under 1900-talets början kom utbildning att bli en nödvändighet där en av de viktigaste frågorna handlade om att slå samman de två parallella skolsystemen som delade upp utbildningen i en högre och lägre del (Lundgren, 2012. s. 80). Sammanslagningen var utdragen och konfliktfylld då det skilde sig stort mellan utbildningen som barn från enklare bakgrund fick i folkskolan till den som de välbärgade barnen fick i de statliga läroverken, på flickskolor eller genom privat hemundervisning (Persson, 2008. s. 164-165).

Även de olika läraryrkena hade olika status där läroverksläraren som var en man med borgerlig bakgrund hade högst status medan folkskolläraren och flickskolelärarinnan, vilka ofta kom bondefamiljer eller arbetarklassen, hade sämre arbetsvillkor och lön. Det ställdes höga krav moraliskt på folkskolläraren, för att antas till seminariet krävdes ett intyg från en offentlig person om att den ansökande hade hög moral. Vidare framskrevs och bedömdes moraliska kvaliteter både i ansökningsprocessen till den första lärartjänsten och i tjänstgöringsbetyget man fick då man bytte jobb (Persson, 2008. s. 178). Framväxten av småskollärare, vilka i allt högre grad kom att bestå av kvinnliga lärare på mindre skolor, gav upphov till en feminisering av yrket vilken Persson (2008) menar kom att leda till låga löner och låg status.

Persson (2008) beskriver hur folkskolläraryrket målades upp av uppdragsgivarna som ett yrke vilket drevs av ett sorts ”kall” i syfte att diskursivt skapa en normativ bild av att lärarna skulle anpassa sig till yrket och därav inte driva frågor om högre löner och bättre villkor (s. 206-207). Hon påpekar dock även hur bildandet av SAF, Sveriges allmänna folkskolläraryrkesförening, år 1880

kom att organisera folkskollärarkåren vilket möjliggjorde ett kollektivt handlande då en korporativ agent kunde driva kårens intressen (s. 198). SAF var senare en av flera aktörer som drev frågorna kring en kvalitetsförbättring av den allmänna skolan och bättre arbetsvillkor vilka kom att börja få gensvar under 1930-talet och socialdemokratins stora framväxt. Vidare belyser Wiklund (2006) hur Sverige under 1940-talet och framåt präglades av en välfärdsmodell som genom statlig styrning avsåg utjämna de stora sociala skillnaderna i landet (s. 86). Dessa politiska ideal kom att påverka skolan genom reformer och införandet av en nationell läroplan.

Grundskollans uppkomst 1962 medför en omfattande omvandling av både läraryrket och lärarutbildningen. Den allmänna 9-åriga skolgången skulle både centraliseras och moderniseras i syfte att ge samtliga elever samma möjligheter till att kunna läsa vidare (Persson, 2008. s. 297). För lärarnas arbetssituation realiserades reformen genom att småskolelärarna kom att bli behöriga att undervisa i årskurs 1-3, folkskollärarna i årskurs 4-6 och fortbildade folkskollärare samt lärare från real- och flickskolor i högstadiet. Nu kom alla lärare att bli grundskollärare med mer liknande arbetsvillkor och allt mindre löneskillnader (s. 363-364).

Den statligt styrda och centraliserade grundskolan kom under 1970- och 1980-talet att utsättas för kritik från båda politiska riktningar samt från näringslivet som ansåg att skolan var allt för kostsam. Ekonomisk osäkerhet i landet och en debatt om att den statliga skolan inte såg till de enskilda elevernas förmågor gav upphov till tankar om mindre detaljstyrning och ett ökat inflytande från lokala aktörer (Wiklund, 2006. s. 86). Detta drev på frågan om decentralisering, något som dock både Sveriges Lärarförbund och Lärarnas Riksförbund initialt ställde sig negativa till. Sveriges Lärarförbund vände sedan i frågan och accepterade kommunaliseringen. Ett systemskifte trädde således i kraft under tidigt 1990-tal vilket ledde till att kommunerna fick ansvar för grundskolan, dessutom genomfördes en reform som tillät en utbildningsmarknad som var offentligt finansierad vilket ledde till att även icke-kommunala huvudmän tilläts (s. 365). Detta kom att förändra läraryrkets villkor i grunden eftersom det förde med sig tendenser mot ökad differentiering och specialisering. Differentieringen innebar en förändrad beroendeställning bland lärarna sedan fler aktörer tilläts vara huvudmän, vilket Persson (2008) menar påverkade lärarnas autonomi och möjligheter att förhandla (s. 354).

Den allt friare skolmarknaden ledde även till en ökad specialiseringen i form av pedagogiska eller religiösa inriktningar hos skolorna vilket ytterligare förändrade lärarnas arbetsvillkor. Flera skolforskare anser att decentraliseringen ledde till en ökad professionalisering av lärarna sedan ökat inflytande kring arbetsformer, innehåll och metod getts till lärarna (Persson, 2008. s. 355). Medan andra menar att decentraliseringens förändrade arbetsvillkor deprofessionaliserat lärarkåren på grund av ökad stress, sämre arbetsvillkor och budgetbegränsningar (s. 357). Wiklund (2006) påpekar även att de svenska skolreformerna under 1990-talet ej skedde i ett vakuum utan bör ses ur ett internationellt globaliseringsperspektiv. Detta då flera västländer omstrukturerade sina utbildningssystem och ersatte rådande välfärdsmodeller genom avreglering och marknadisering (s. 88). Sverige genomgick dock de kraftfullaste förändringarna och har idag världens mest avreglerade skola.

3.2 Media och samhället

Strömbäck (2015) beskriver den förändrade konsumtionen av svensk press i den rapport som är en del av den statliga demokratiutredningen från 2014. Han belyser där hur svenska morgontidningar tappat ca. 17% av sina regelbundna läsare mellan åren 1986-2013, detta trots att de digitala läsarna inräknas i dessa siffror (s. 19). I anslutning till detta påpekas dock hur morgontidningarna, och övrig traditionell nyhetsmedia, fortfarande anges vara den primära källan till människors inhämtning av samhälls- och politisk information (s. 25-30) vilket motiverar valet av studiens analys av debattartiklar från Sveriges två största morgontidningar.

I en fallstudie kring mediernas funktion och betydelse i skoldebatten skriver Folke-Fichtelius (2003) om massmediernas maktfaktor i förhållande till politiken (s. 27-28). Vidare påpekas hur medierna fyller en opinionsbildande funktion eftersom politiska beslut kan påverkas genom de röster som tillåts komma till tals i de massmediala kanalerna. I och med detta nämns hur media agerar likt grindvakter i urvalet av vilka röster som ska släppas igenom, ett sådant exempel syns i urvalet av de debattartiklar som väljs ut för att sedan publiceras (s. 28). Detta val sägs till viss del bygga på journalisternas egna förståelse för utbildningspolitik samt deras bedömningar runt aspekter som nyhetsvärde och relevans. Folke-Fichtelius (2003) kopplar sorteringsprocessen som utförs av medias olika grindvakter till begreppet medielogik vilket beskriver hur mediernas berättartekniker och nyhetsvärdering styrs av särskilda behov, villkor och normer (s. 29). Enligt Strömbäck (2000) tenderar mediernas berättartekniker även att karakteriseras av förenkling, polarisering, tillspetsning och stereotypisering i syfte att sticka ut i informationsflödet (s. 158).

Folke-Fichtelius (2003) menar även att denna medielogik kan få konsekvenser både ur ett politiker- och ett medborgarperspektiv sedan mediernas berättartekniker riskerar att belysa debatter och konflikter ur ett snävt perspektiv (s. 29). Detta kan leda till att vissa röster inte hörs och partiskhet uppstår eller till polarisering då olika grupper vinklas vara på varsin motpol av en konflikt. Studien belyser även det faktum att massmediernas maktfaktor allt mer kommit att diskuteras och nämner då internets kraftiga framväxt vilken möjliggjort en form av direkt demokrati utan mellanhänder. Vidare belyses hur fler aktörer så som kommunikatörer och konsulter antagit medielogiken och då fått ökat inflytande runt kommunikationsprocesserna i media (s. 30-31). Begreppet medialisering belyser detta eftersom synen på media som en konstruktör av verklighet lett till att de aktörer som vill höras i media antagit medielogiken, bl.a. då politiska budskap kommuniceras med sådana berättartekniker (Wiklund, 2006. s. 68).

Vidare beskriver Wiklund (2006) hur relationen mellan utbildningsfrågor och media är ett område som är relativt outforskat trots att dessa frågor sedan 1990-talets början kommit att ta allt större plats i den svenska mediebevakningen (s. 58). I anslutning till detta presenteras dock ett antal svenska och internationella studier kring denna relation vilka bl.a. pekar på hur utbildningsfrågor i flera fall kommit att användas som ingång i en större debatt om samhällets tillstånd. Utbildningsfrågor har blivit ett politiskt styrmedel, både i beskrivningen av samhällets problem och i bilden av idealsamhället (s. 68). Hon visar således hur utbildning kommit att symbolisera det moderna välfärdssamhället och därav fått stort politiskt fokus (s. 59).

Medias inflytande och funktion i skoldebatten beskrivs som central då många av de offentliga samtalen förs där samtidigt som media har en stark påverkan på konstruktionen av vår verklighetsbild (s. 63). Dessa uppfattningar kan enligt Wiklund (2006) både påverka allmänhetens förståelse och de politiska beslut som tas kring specifika frågor (s. 64). Media tillskrivs därav en stor makt, dock påpekas hur synen kring denna makt varierat över tid. Under perioden efter första världskriget ansågs media vara förhärskande genom uppfattningen att dess olika budskap injicerades direkt in i dess konsumenter (Strömbäck, 2000. s. 63-64). Senare kom empiriska studier att förändra synen på medias makt och påverkan då forskningen visade på mer kontextuell inverkan då tydliga skillnader påvisats i hur olika befolkningsgrupper tar till sig mediabudskap. Således kom tanken att medias direkta makt var mycket begränsad att dominera fältet (s. 66), nu kom sociokulturella teorier om mellanhänders och opinionsbildares starka påverkan i mediekommunikationen att betonas (73-74). Den s.k. tvåstegshypotesen berör detta och ser det interpersonella samtalet som det kraftfullaste kommunikationsledet i förmedlingen av mediernas budskap. Wiklund (2006) påpekar i och med detta hur opinionsbildare och tidigare mellanhänder allt oftare figurerar direkt i t.ex. debattartiklar i dagens samhälle. Hon frågar sig därmed om dessa tidigare mellanhänders genomslagskraft minskat då de trätt in i den medierade kommunikationen (s. 65). Idag anses teorin ha visst inflytande, medielandskapets allt fler kommunikationskanaler anses dock ha bidragit till att mellanhändernas roll minskat.

Vidare pekar Wiklund (2006) på en förändring i forskarnas uppfattning av mediernas uppdrag, från att fram till 1960-talet anses återge en direkt spegling av verkligheten till att likt idag ses som en konstruktion eller ett skapande av verkligheten (s. 66-67). I anslutning till detta beskrivs hur avhandlingen bygger på synen att medierna spelar en viktig roll i det offentliga meningsskapandet och i konstruktionen av lärarbilden (s. 67). I likhet med denna ingång undersöker även jag medierna som diskursiva praktiker vilka är med och påverkar den sociala praktiken i sin konstruktion av verklighet. Strömbäck (2000) beskriver även hur teorin kring mediernas dagordningsfunktion bidragit till en syn om att medierna påverkar vilka frågor och fenomen dess konsumenter har åsikter om snarare än att injicera färdigpaketerade åsikter (s. 199). En syn jag delar kring min empiris potentiella påverkan på dess konsumenter.

Strömbäck (2000) beskriver även hur media ramar in sina verklighetsbeskrivningar eftersom dessa av naturliga skäl måste begränsas, en sak betonas och något annat utelämnas (s. 216). Genom att endast återge en del av det som utgör ett fenomen, görs ett urval och en gestaltning av verkligheten. Begreppet framing belyser detta och kopplas till mediernas gestaltningssmakt vilken avgör både ansvar, orsaker och lösningar runt ett specifikt problem (s. 216-220). Likt Wiklunds (2006) reflektioner kan således gestaltningsteorin utgöra en möjlig förklaringsmodell i förståelsen runt de olika lärarbeskrivningar som jag presenterar, vilka hålls ansvariga för problemen och vilka är dess lösningar enligt debattartiklarna (s. 70).

4. Tidigare forskning

Nedan återges en sammanfattning av tidigare forskning kring hur läraren porträtteras i media, både svensk och internationell forskning presenteras. Fältet går isär kring huruvida media tenderar att beskriva läraren i främst positiva eller negativa ordalag och anledningarna till detta kan tänkas vara flera så som t.ex. nationella och tidsmässiga aspekter. Det kan även tänkas ligga en viss variation kring vad som anses vara positiva respektive negativa beskrivningar hos de olika forskarna. Motiven bakom de olika lärarbeskrivningarna skiljer sig och kan tänkas bero på skilda faktorer så som journalisters och redaktörers egna förståelse för utbildningsfrågor, politikens vilja att driva igenom förslag och bilda opinion eller lärarfackförbundens mediala strategier. Flera studier fastslår dock hur media tenderar att utelämna lärarna i skoldebatten.

Matilda Wiklund (2006) har skrivit avhandlingen Kunskapens fanbärare - Den goda läraren som diskursiv konstruktion på en mediearena vilken undersöker hur media konstruerar olika bilder av den goda läraren. Avhandlingens övergripande syfte har varit att studera relationen mellan media och undervisning, detta genom att med en diskursanalytisk metodologi analysera ledare och debattartiklar från Dagens nyheter skrivna under 1990-talet. Studien påvisar hur en kamp mellan en ny-liberal och en mer konservativ diskurs föranlett de fyra kategoriseringar av den gode läraren som hon presenterar, dessa är:

- den ämneskunnige läraren
- den kravställande och tydliga ledaren
- resultat – och kvalitetskontrollanten
- värdegrundsföreträdaren

Vidare belyses hur debattartiklarnas lärarbeskrivningar under slutet av 1990-talet tenderat att göra allt mer explicita beskrivningar av den goda läraren vilket Wiklund (2006) kopplar till den ”räddningsaktion” hon menar kunde urskiljas på DN debatt i syfte att höja lärarens och skolans anseende (s. 197). Wiklund (2006) slår även fast hur lärarna ofta får komma till tals i media genom att positioneras som en auktoritativ röst mitt i utbildningsdebatten (s. 213). Detta skiljer sig från Thomas (2003), Cohen (2010), Shine (2015) och Shine & O'Donoghue's (2013)

forskning som visar hur media tenderar att utelämna lärarrösten. Lärarbeskrivningarna i Wiklunds (2006) studie ses inte heller som deprofessionaliserande eller negativa då lärarna sällan positioneras som ansvariga för skolans problem (s. 180). Ett exempel på detta syns i debatten som berör konstruktionen av en skola i kris, där förslagen runt hur man bäst avser lösa problemen ej innefattar någon direkt kritik mot lärarna. Lärarna beskrivs mer i enlighet med Hansen (2009), vars resultat återger en hårt kämpande yrkeskår med bristfälliga förutsättningar.

Hansen (2009) har som del i en större studie kring lärarens status undersökt hur brittiska nyhetstidningars huvudrubriker, mellan åren 1991-2005, kommit att beskriva läraren. Han slår fast att det under slutet av 1990-talet och framåt skett en positiv förändring i beskrivningarna av lärarna vilken lett till att de allt oftare porträtterats ur ett subjekt/agent-perspektiv istället för som innan ur ett i huvudsak objekt-perspektiv. I och med detta menar Hansen (2009) att lärarnas egna åsikter kommit fram vilket gett professionen ett ökat medialt utrymme. Vidare påvisas hur lärarkåren allt mer kommit att målas upp som en hårt arbetande profession mot att tidigare beskrivits som bristfälliga och då fått agera måltavla i mycket av kritiken mot skolan.

I motsats till forskningen ovan beskriver Thomas (2003), Cohen (2010), Keogh & Garrick (2011), Shine & O'Donoghue (2013), Alhamdan et. Al (2014) & Shine (2015) hur media tenderar att beskriva läraren med främst negativa ordalag. Thomas (2003) undersöker i en studie hur en australiensisk nyhetstidning rapporterat runt utgivningen av en utbildningsrapport i delstaten Queensland. Med hjälp av kritisk diskursanalys slår hon fast hur tidningens redaktör använder en objektiv modalitet som presenterar de egna åsikterna som sanning. Vidare belyses även hur journalisterna på tidningen konstruerar en slags gestaltad, föredragen diskurs om ett kristillstånd i skolan vilken bygger på deras egna förståelse av utbildningsfrågor. Thomas (2003) betonar även att det finns positiva lärarbeskrivningar i artikelserien, men dessa ges ett mycket begränsat utrymme. I ytterligare en australiensisk studie undersöker Keogh & Garrick (2011) en dagstidnings rapportering kring Queenslands dåvarande utbildningsministers förslag om att erfarna och undermåliga lärare ska kunna ansöka om ekonomisk ersättning om de väljer att sluta som lärare. Studien visar hur tidningen, och de politiker som hörs konstruerar en bild av ett stort antal äldre och erfarna lärare skulle vara underpresterande i Queensland.

I likhet med detta visar även Goldstein (2011) hur medias ensidiga beskrivning av en viss utbildningsreform gynnat de tankar som politikerna bakom reformen förmedlat om att nytexaminerade lärare, vilka är mindre reformkritiska och i lägre grad fackligt anslutna, är att föredra framför äldre och erfarna lärare. Studien undersöker hur två amerikanska dagstidningar rapporterat runt utbildningsreformen No Child Left Behind mellan åren 2001-2008 genom att analysera både text och bilder. Studien slår även fast att politikerna använder sig av ett språk som skuldbelägger både fackförbund och de anslutna lärarna i syfte att genomdriva reformen.

Cohen (2010) belyser hur två skilda diskurser framträder i sin analys av 170 stycken utbildningsrelaterade nyheter hämtade i från en amerikansk nyhetstidning. Studien påvisar med stöd av en diskursanalytisk ingång hur antingen en ansvarsskyldighetsdiskurs eller en omsorgsdiskurs ingår i större delen av de analyserade artiklarna. Ansvarsskyldighetsdiskursen återfinns i ca. 75% av alla lärarnyheter och beskriver läraren med ett institutionellt språk där lärarnas egna röster utelämnas. Hänvisningar till mätningar och statistik genomsyrar diskursen. I motsats till detta återger omsorgsdiskursen lärarna ur en mer omsorgsfull och relationell synvinkel vilket leder till att lärarnas egna röster misskrediteras i den större skoldebatten. Samtidigt belyses även hur omsorgsdiskursen kan vara ett försök från journalisterna att föra in lärarnas egna röster i debatten i syfte att balansera nyheterna. Dock tenderar de textmönster som ingår i omsorgsdiskursen få motsatt effekt då de ställs i direkt kontrast till det fokus på kunskap och professionalitet som ansvarsskyldighetsdiskursen berör. Vidare nämns hur privata bolags ägandeskap riskerar att vinkla nyhetstidningarnas nyhetsrapportering i jakten på kapital.

I en kvalitativ studie av Shine (2015) undersöks hur fyra australienska tidningar, under en tioårsperiod, beskrivit läraren i relation till landets lärarbrist. Studien påvisar hur tidningarna tenderar att framställa lärarna som bristfälliga och underpresterande som om detta vore en sanning och utan att ange några källor som styrker dessa uttalanden. Shine (2015) föreslår i samband med detta att regeringens frekventa satsningar mot höjd lärarkvalitet skulle kunna tänkas ligga bakom tidningarnas sanningsanspråk kring att lärarna är underpresterande. Vidare påpekar hon även att det främst är röster ifrån den offentliga sfären som hörs i de artiklar hon analyserat och frågar sig om det kan bidra till de i huvudsak negativa lärarbeskrivningarna. I ytterligare en studie av Shine & O'Donoghue (2013) belyses hur ett lärarfackförbund, trots att de för en talan som samstämmer med lärarnas egna åsikter, riskerar att bidra till negativa lärarbeskrivningar eftersom de i debatten om standardiserade prov tenderar att betona potentiella svårigheter för lärarna. Detta kan enligt Shine & O'Donoghue (2013) framställa lärarna som inkapabla att genomföra dessa prov vilket sänker yrkeskårens professionalitet.

Alhamdan et. al (2014) har genomfört en kvalitativ studie vilken undersöker beskrivningar av den goda läraren hämtade ur dagstidningar från fem länder och påvisar hur fyra olika lärarkonstruktioner målas upp med hjälp av binära motsatspar. Dessa fyra skilda perspektiv beskrivs genom ”den omsorgsfulle allmänpraktikern”, ”den transparenta (o)professionella”, ”den sociala och moraliska förebilden” och ”den förändrande och intellektuella”. Studien slår bl.a. fast att de faktiska lärarbeskrivningarna återger en syn på de yrkesaktiva som bristfälliga och oprofessionella medan de ideala bilderna i motsats till detta beskriver läraren med närmast övermänskliga attribut. Vidare påpekas att lärarbeskrivningarna i de olika länderna liknar varandra, vilket enligt forskarna kan tänkas bero på allt mer globaliserade utbildningstrender.

5. Teorianknytning

5.1 Diskursanalys

Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips (2010) diskuterar diskursbegreppets innebörd genom att belysa hur ordet har blivit populärt i många sammanhang och ofta används utan att definieras vilket kommit att vidga begreppets betydelser (s. 7). Begreppet kan dock sägas beskriva de språkliga mönster som vi följer när vi verkar och handlar inom en specifik social praktik och kan summeras som ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen” (Winther Jørgensen & Philips, 2000. s. 7). Börjesson och Palmblad (2007) belyser även hur diskursanalysen ser språket som en handling vilken påverkar världen omkring oss (s. 10).

Det diskursanalytiska fältet är mångfacetterat och innehåller en rad tvärvetenskapliga ansatser, gemensamt för fältet är dock att det vilar på en sociokonstruktionistisk grundsyn av vår omvärld vilken bygger på tanken att det inte finns någon objektiv eller given sanning. Vår världsbild är kulturellt och historiskt betingad och skapas i sociala sammanhang samt i interaktionen med andra människor. (Winther Jørgensen & Philips, 2000. s. 11-12). Språket anses därav vara nyckeln till vår syn och representation av verkligheten och bidrar både till dess uppkomst, reproducering och transformation (s. 15). Även poststrukturalismens tankar om att språkssystemet struktureras genom olika diskurser och mönster har påverkat diskursanalysens angreppssätt. Ords språkliga betydelser kan därav skifta mellan olika diskurser (s. 18). Winther Jørgensen & Philips (2010) exemplifierar detta när de visar på hur verkligheten ges olika betydelser i olika diskurser (s. 15) De nämner att fenomenet översvämning kan uppfattas på olika sätt av olika människor beroende på om de t.ex. förstår och ser på fenomenet genom en politisk diskurs, en meteorologisk diskurs, en miljövetenskaplig diskurs eller en starkt religiös diskurs, samtidigt är det viktigt att poängtera att ingen förnekar det faktum att det har skett en översvämning utan att det är förståelsen av fenomenet som skiljer sig. De olika diskurserna ger olika perspektiv på fenomenet översvämning och förmedlar således olika handlingar som de

bakomliggande orsakerna vilket leder till diskurserna får konsekvenser i de sociala praktikerna (s. 15-16). I en miljövetenskaplig diskurs skulle översvämningen kunna förklaras i termer av global uppvärmning, för att i en politisk diskurs ses som samhällets misslyckande med att bygga säkra fördämningar och i en meteorologisk diskurs kunde höga regnmängder vara svaret.

5.2 Kritisk diskursanalys

Norman Fairclough är tongivande inom den kritiska diskursanalysen och menar att den sociala världen skapas med hjälp av diskurser, men att dessa diskurser bara är en av flera aspekter som verkar inom varje enskild social praktik (Winther Jørgensen & Philips, 2000. s. 13). En distinktion mellan den kritiska diskursanalysen och Leclau & Mouffes diskursteori återfinns i synen kring diskursiva- kontra sociala praktiker (s 24). Den kritiska diskursanalysen anser att begreppet diskurs endast innefattar det som rör tal, text, bild och tecken och ser ett samspel och en växelverkan mellan de diskursiva- och de sociala praktikerna. Diskursteorin skiljer sig från detta eftersom alla praktiker där anses vara diskursiva.

Den kritiska diskursanalysen innefattar tanken om att en diskurs både konstituerar, och konstitueras av, sociala relationer, maktrelationer, kunskap och identitet (Winther Jørgensen & Philips, 2000. s. 71). Vidare bygger dessa teorier på tanken om att nya diskurser skapas och förändras genom att etablerade diskurser och språkbruk används i nya sammanhang. Bryman (2014) beskriver hur den kritiska diskursanalysen följer Foucaults tankar om diskursens egenskaper som maktmedel och pekar samtidigt på hur denna makt påverkar de sociala strukturer som diskurserna ingår i (s. 484).

Diskursanalysen avser undersöka vad som sker i relationen mellan språkbruk och social praktik, och det är i den diskursiva praktiken som detta sker när en text konsumeras eller produceras (Winther Jørgensen & Philips, 2000. s. 76). I denna studie ses debattartiklar just som diskursiva praktiker vilka producerar olika konstruktioner av verkligheten. Den kritiska diskursanalysen strävar även efter att synliggöra de diskursiva praktikernas medskapande och delaktighet i de ojämlika samhällsstrukturerna och vill därav bidra till social förändring i samhället genom att bidra till en kommunikation som fördelar makten mer jämlikt (Winther Jørgensen & Philips, 2000. s.69). Vidare undersöks hur vissa meningskonstruktioner kan ses som självklarheter medan andra åsidosätts (Bryman, 2014. s. 485). Aspekter som hur, varför och när en viss person använder språket tas i beaktning i analysen av det diskursiva meningsskapandet.

Faircloughs modell för textanalys berör tre dimensioner av en kommunikativ händelse och innefattar den kommunikativa händelsens text, dess diskursiva praktik i form av produktion och konsumtion samt den större sociala praktik som händelsen ingår i (Fairclough, 2001. s. 20-22). Det är i den diskursiva praktiken som det synliggörs huruvida texten kommer påverka eller påverkas av den sociala praktiken. Den sociala praktiken innefattar dock även icke-diskursiva inslag vilket kräver andra verktyg för analys än diskursanalysen.

Jørgensen & Philips (2000) betonar hur den kritiska diskursanalysen fäster särskild analytisk vikt vid de grammatiska elementen transitivitet och modalitet. Transitiviteten studerar förhållandet mellan subjekt och objekt, d.v.s. hur textens agent sammanlänkas, eller inte, med den som beskrivs. Ett exempel på detta kan vara ”Fem lärare varslades igår”, där agenten utelämnats. Detta får en helt annan innebörd än om agenten skrivs ut i satsen som då skulle lyda ”Rektorn varslade fem lärare igår”. Vidare berör begreppet modalitet själva sättet talaren uttrycker sig på. Exempelvis nämns hur massmedia ofta använder sig av en objektiv modalitet i sina tolkningar av fenomen och således beskriver företeelser som fakta genom att säga hur någonting är (s. 87-88). Subjektiva modaliteter betonar snarare att något kan vara på ett visst sätt. Modalitet antas påverka de identiteter, betydelser och den kunskap diskursen konstruerar.

6. Metod

Under denna rubrik redogörs bl.a. för material, avgränsningar och val av datainsamlingsmetod. Givet ett teoretiskt ramverk som bygger på kritisk diskusanalys beskrivs även genomförandet av den metodologiska ingång som legat till grund för besvarandet av uppsatsens frågeställning.

6.1 Etik

Studien avser analysera debattartiklar hämtade ur svenska morgontidningar och berör således inte explicit etiska subjekt, en etikdiskussion av mer traditionella mått blir därav inte relevant eftersom de etiska principerna kring konfidentialitet, informations- och nyttjandekrav samt samtycke inte vidrörs (Bryman, 2014 s. 131-132). Jag försöker dock ge en så rättvis bild som möjligt av de olika röster som jag analyserar inom detta projekt. Enligt Stukat (2011) är även plagiat en fråga som berörs under etik och påpekar därav vikten av att med tydlighet redogöra för vems tankar och slutsatser som man redogör för, detta har självklart tagits i beaktning inom denna studie som även genomgått plagiatkontroll via urkund (s. 140).

6.2 Material, avgränsning & genomförande

Det material som avses analyseras i denna studie består av debattartiklar hämtade från Sveriges två största dagstidningar, Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet. Debattartiklar valdes då dessa anses vara viktiga delar i både den politiska och allmänna debatten och således verkar opinionsbildande (Hague & Harrop 2004 s. 112-114). Den insamlade datan har sedan inhämtats genom att använda databasen mediearkivet/retriever via Göteborgs Universitets biblioteks digitala sökmotor. Mediearkivet är nordens största digitala nyhetsarkiv och innehåller bl.a. svensk tryckt press vilket är i enlighet med det som denna uppsats avser analysera. I databasens sökfunktion har en utökad sökning gjorts där endast de artiklar skrivna under de senaste 356 dagarna med start från 15 mars 2017 tillåts. Mediearkivets sökfunktion möjliggör specifika sökningar som endast visar debattartiklar genom att ange Placement:debatt som sökord. Denna information uppkom efter mejl-korrespondens med Mediearkivets kundsupport. Vidare har även orden Lärar*, Lärare*, Läraren* och Lärarna* angivits i sökrutan ”något av orden” vilket innebär att minst ett av dessa fyra ord även ska ingå i sökningen tillsammans med ordet Placement:debatt. Dessa sökord gav totalt 138 träffar skrivna under de senaste 365 dagarna. I de fall jag har funnit en debattartikel vilken omnämnt läraryrket som ett yrke bland andra eller som del i en större argumenterande kedja runt diskussioner som inte berör skolan och utbildning har dessa inte kommit att sparas. Efter dessa första sorteringar återstod 80 stycken debattartiklar som explicit omnämnde läraren, dessa markerades och sparades i databasen innan de senare skrevs ut i pappersform. Nästa steg blev att sortera ut de artiklar som berörde högre utbildning då jag valt att inrikta mig på de beskrivningar som görs av läraren i grund- och gymnasieskolan. Slutligen återfanns även en artikel om förskolan, denna plockades ur empirin av samma anledning. Totalt återfanns då 68 debattartiklar som på något sätt explicit beskriver läraren.

6.3 Metodologisk ingång

Matilda Wiklund (2006) påpekar i sin avhandling ”Kunskapens fanbärare” hur diskursanalysen som metodologiskt val är något som saknar fasta riktlinjer och procedurer för hur man analyserar diskurser. Detta innebär att varje specifikt forskningsprojekt får anpassa sin metod utefter de forskningsfrågor som ställs (s. 38). Jag har i ljuset av detta istället valt att använda mig av tematisk analys i utformandet av mina teman sedan denna metod erbjuder tydliga riktlinjer i sökandet efter återkommande textuella mönster (Braun & Clarke, 2006. s. 76-77). Braun & Clarke (2006) har skrivit en vetenskaplig artikel där de argumenterar för den tematiska

analysens flexibilitet, breda användningsområde och lämplighet hos forskare som befinner sig tidigt i sin akademiska bana (s. 80-81). Detta eftersom den tematiska analysen inte kräver samma tekniska- och teoretiska bakgrundskunskaper som många andra metoder. Författarna pekar samtidigt på tydliga likheter med diskursanalysen eftersom den tematiska analysen även kan utgå ifrån en sociokonstruktionistisk epistemologi där mönster i texten ses som sociala handlingar, skillnaden är dock att inga diskursiva analyser görs i den senare metoden (s. 81).

Den tematiska analysen syftar till att urskilja återkommande mönster i datan som bildar semantiska eller latent teman. Ett semantiskt tema består av återkommande och liknande mönster som återfinns på en explicit nivå i texten. I motsats till detta återfinns ett latent tema på en implicit nivå vilket kräver att tolkningar görs för att analysera vilka underliggande idéer, föreställningar och antaganden som ligger till grund för de semantiska mönstren (s. 84). Braun & Clarke (2006) påpekar hur de tematiska analyser som avser urskilja latent teman är förenliga med diskursanalytiska teoretiska ramverk då vissa former av diskursanalys avser undersöka vilka antaganden, strukturer och meningsskapande som kan kopplas till en text (s. 85).

Vidare följer min tematiska analys den 6-steg långa introduktionsguide som Braun & Clarke (2006) listar (s. 87-93). I den första fasen bekantar sig forskaren med sin empiri genom att läsa igenom sitt material ett flertal tillfällen och samtidigt skriva ner tidiga idéer och tankar. Under den andra fasen följs sedan dessa reflektioner av systematiska kodanteckningar kring sådant som intresserar forskaren, detta sker på en yttlig nivå och avser hela datamaterialet. Den tredje fasen kopplar kodanteckningarna till ett första utkast av potentiella teman och de olika temaförslagen samlas även ihop med den relevanta datan. I steg fyra kontrolleras temaförslagen och testas gentemot de specifika delar av datan som de berör samt gentemot datamaterialet som helhet. Sedan förfinas och namnges dessa teman i steg 5. I det sista, sjätte steget, produceras rapporten genom att specifika utdrag lyfts fram och analyseras i relation till de frågor man ställt och den tidigare forskning som ligger till grund för studien. Som forskare kan man även komma att pendla mellan de olika faserna i en icke-kronologisk ordning. I denna uppsats kommer resultat och analys att skiljas åt, således kommer den tematiska analysen först att resultera i ett antal återkommande kategoriseringar under resultatdelen, dessa kommer beskrivas och undersökas ytligt för att sedan leda fram till de teman som undersökas djupare i enlighet med modellens sjätte steg i analysdelen. Till skillnad mot vad som beskrivs ovan menar dock Bryman (2014) att den tematiska analysen saknar fasta riktlinjer och procedurer trots att det är en av de mest frekventa ingångarna i analysen av kvalitativ data (s. 528-530). Ovanstående analysmodell kan därav förstås som en av flera olika möjliga metoder.

6.4 Reliabilitet & validitet

Enligt Bryman (2014) har en stor mängd forskare inom den kvalitativa disciplinen kommit att ifrågasätta relevansen av att använda begreppen reliabilitet och validitet, bl.a. sedan kvalitativa studier inte tenderar att fokusera på mätningar (s. 351). Vidare beskrivs hur begreppen tillförlitlighet och äkthet ofta används som alternativa bedömningskriterier i kvalitativa studier (s. 352). Reliabiliteten i denna studie är därav inte helt oproblematiskt att diskutera, dels eftersom jag inte undersöker något som är direkt mätbart samt eftersom de lärarbeskrivningar som jag valt att presentera bör ses som förslag snarare än objektiva sanningar. Om någon annan person hade följt samma metodologiska ingång hade möjligen andra kategoriseringar och syntetiseringar gjorts av debattartiklarna, lika så temaförslagen kunde sett annorlunda ut. I anslutning till detta påpekar även Bryman (2014) hur vad som anses vara ett tema kan skilja sig åt mellan olika forskare, från att ses som en kod av vissa till att ses som en grupp av koder hos andra (s. 528). Jag menar dock att min studie är tillförlitlig eftersom jag följt Braun & Clark's metodologiska guide och för att de texter och citat som jag bygger mina teman och tolkningar på presenteras på ett transparent vis vilket möjliggör för kontrolläsningar.

7. Resultat

Nedan presenteras de sju olika kategorier som med hjälp av tematisk analys gått att urskilja i min empiri. Dessa teman ringar in olika områden och debatter där liknande mönster och beskrivningar föranlett uppdelningen. Dessa sju teman presenteras sedan var för sig och en kort redogörelse för de texter som ligger till grund för de olika kategoriseringarna görs i anslutning till detta, en djupare analys av de lärarbeskrivningar som återfinns ges under studiens analysdel.

7.1 Debatten om vinster i välfärden

Av de analyserade debattartiklarna återfanns totalt åtta stycken vilka direkt berörde debatten om vinster i välfärden. Texterna är författade av representanter från regeringen, oppositionspartier, Svenskt Näringsliv och Lärarförbundet. Läraren beskrivs och positioneras ur skilda perspektiv och används på olika sätt i syfte att legitimera de egna ståndpunkterna.

I regeringens debattartikel beskriver utbildningsminister Gustav Fridolin, gymnasie- och kunskapslyftsminister Anna Ekström samt civilminister Ardalán Shekarabi hur den svenska skolan har världens mest avreglerade och marknadsstyrda skolsystem och bjuder samtidigt in till blocköverskridande samtal kring ett införande av en vinstbegränsning för friskolorna. Dagens system sägs bl.a. leda till lägre kunskapsresultat, en icke likvärdig och segregerad skola samt att lärare ställer olika krav på eleverna beroende på skolans förutsättningar. Oreglerade vinstmöjligheter beskrivs fungera som incitament för fristående skolor att dra ner på kostnaderna, vilket i förlängningen beskrivs kunna leda till bl.a. betygsinflation.

”Om en skola exempelvis lyckas attrahera ett mer resursstarkt urval av elever så kan goda resultat erhållas trots att man minskar lärartätheten, håller låga lärarlöner och eller har hög andel obehöriga lärare.” (SVD 7/11-2016)

I likhet med detta beskriver Vänsterpartiets ledare Jonas Sjöstedt hur anledningarna till att införa ett generellt vinsttak i välfärden är flera, även här betonas hur faktorer som minskad lärartäthet, betygsinflation och lägre lärarlöner drabbar både enskilda lärare och allmänheten.

”Föga förvånande är privat drivna skolor generösare än de kommunala när de rättar nationella prov och sätter även högre betyg utifrån samma resultat.” (DN 7/11-2016)

Lärarförbundets ordförande Johanna Jaara Åstrand bidrar i debatten genom att föreslå en förändring av skolpengssystemet istället för införandet av ett vinsttak. Enligt lärarförbundet kan en sådan reform leda till att både stoppa utflödet, och reglera inflödet, av pengar i friskolorna. Vidare beskrivs hur de stora friskolekoncernerna har 20 procent fler elever per lärare i genomsnitt vilket ger stora vinster då personalkostnaderna är skolans största utgiftspost. Läraren beskrivs i och med detta som en effektiviseringsfaktor i skolkoncernernas jakt på ökade vinster vilket korrelerar med den bild som regeringen och Vänsterpartiet tecknar.

”Ju fler elever som kan fyllas på i en skolklass, desto billigare blir läraren per elev.” (DN 29/9-2016)

I motsats till förslagen ovan menar både företrädare från Svenskt Näringsliv och Institutet för näringslivsforskning att argumenten för en begränsning av vinsterna i välfärden är felaktiga och inte kan sammankopplas med regeringens målsättning om minskad skolsegregation, höjda skolresultat och ett effektivare resursutnyttjande. Skribenterna hävdar istället att vinstdrivande friskolor har högre andel elever med utländsk bakgrund och är mer socioekonomiskt diversifierat än både kommunala- och ickevinstdrivande friskolor. Friskolor sägs även uppnå

högre elevresultat, trots lägre skolpeng och färre lärare per elev. Istället efterfrågas ett förbättrat systematiskt kvalitetsarbete i syfte att stärka den svenska skolans resultat, något som enligt debattörerna främst gäller de kommunala skolorna.

”En ensidig betoning på personaltäthet konserverar gamla arbetssätt och är ingen garanti för hög kvalitet.” (SVD 4/4-2016)

”Skolkoncernerna arbetar framgångsrikt med ledning, styrning, kvalitet och effektivitet. De fokuserar verksamheten mot kunskapsmålen - en stor skillnad mot det ”målregn” som ofta präglar den kommunala skolan.” (DN 7/4-2017)

De lärarbeskrivningar som ges i anslutning till dessa artiklar påminner till stor del om de som återfinns även hos de röster som är kritiska till vinster och framskriver ett reformbehov där läraren måste avlastas från sin administrativa börda, ges statliga lönesatsningar och en stärkt lärarutbildning. Det framgår att det är inom statens domäner som skolans problem föreligger. Vidare förklaras och rättfärdigas även den lägre lärartätheten i friskolorna med hjälp av termer som effektivisering och stark styrning.

Liknande argument återfinns även i de två debattartiklar som Annie Lööf, Centerpartiets partiledare, och Alliansens partiledare författat. Lööf betonar att förslaget om ett vinsttak kommer att minska på kvaliteten i skolan, slå mot valfriheten och riskera att fungerande skolor tvingas stänga. Samtidigt påpekas hur alliansen under föregående mandatperiod redan bekämpat oseriösa skolaktörers stora vinstuttag genom att avdragsbegränsa ränteavgifterna. Vidare skriver alliansens företrädare att ett generellt vinsttak skulle hota välfärdens kvalitet och mångfald. En bredare överenskommelse bör istället fokusera på välfärdens verkliga utmaningar, där förslag som tillståndsplikt och nationella kvalitetskrav med strängare sanktioner ges.

”Det är en viktig principiell fråga att politiker inte ska lägga sig i hur mycket exempelvis läraren som startat friskola på landsbygden kan göra i vinst på sitt eget insatta kapital.” (DN 14/9-2016)

”Kommer läraren att se just mig när det kommit så många nya till klassen? (DN 8/11-2016)

Det första citatet ovan, vilket är skrivet av Annie Lööf, beskriver en enskild lärare som har satsat eget kapital och startat en friskola på landsbygden. Bilden av en driftig och företagsam lärare som riskerar att förlora både skola och insats om vinsttak i välfärden införs målas upp och kontrasterar den beskrivning som lärarförbundet gör då de påpekar att landets sju största friskolekoncerner har en gemensam rörelsemarginal på runt en miljard kronor. Alliansens debattartikel använder läraren som medel i de utmaningar som landet står inför i och med det stora antalet nyanlända. Växande klasser och lärarbrist kontrasterar då vinstfrågans relevans.

7.2 Debatten om en likvärdig skola

Under följande rubrik återfinns 13 stycken texter vilka berör debatten om en likvärdig skola, av dessa är sju explicita beskrivningar medan resterande texter mer implicit tar upp ämnet då integration och skola diskuteras. I debatten hörs bl.a. en skolpsykolog, fackförbund, företrädare för skolkommissionen, socialdemokratiska ungdomsförbundet samt idéinstitutet Katalys.

I de tre debattartiklar som är skrivna av skolpsykologen och lärarförbunden samt LO beskrivs socialt utsatta områden och elevsegregation i relation till bristerna i likvärdighet. Faktorer som sedan kopplas samman med få behöriga lärare, låga löner och arbetsmiljöproblem. ”Skolor med särskilda utmaningar” och ”utsatta skolor” är återkommande beskrivningar i samtliga av dessa tre texter.

"Frustrationen över att se rektorers, lärares och elevers oacceptabla vardag i dessa bortglömda skolor är påtagliga." (SVD 11/12-2016)

"Den växande lärarbristen drabbar de elever som har störst behov hårdast. Enbart i Malmö kommun har 17 procent av stadens grundskollärare slutat på tio månader" (DN 17/1-2017)

"Det handlar om skolor i områden med stora socioekonomiska utmaningar, skolor i kommuner där många har kort utbildning och skolor som tar emot många nyanlända elever" (DN 26/1-2017)

Vidare belyser de texter som är skrivna av representanter från SSU, fackförbunden och Skolkommissionen hur friskolor anses ha en negativ påverkan på likvärdigheten. Förändring av urvals- och kösystem, resursfördelningssystem samt konkurrens om elever anges kunna leda till ökad likvärdighet. Dessa åsikter återfinns även hos de marknadskritiska röster som presenterats under föregående rubrik, vilket faller sig naturligt sedan dessa texter ofta författats av samma personer, fackförbund eller partier.

"Slopa köerna till friskolorna för att minska segregationen." (DN 26/1-2017)

"Den segregation som konkurrensen om eleverna för med sig är en delförklaring till den nedåtgående trend vi kan se i Pisa och andra internationella undersökningar." (SVD 14/10-2016)

"Gräddfilen för friskolor avskaffas – alla skolor som tar del av offentlig finansiering ska ha samma urvalsprinciper – och ansökningsprocessen ska vara gemensam." (DN 19/12-2016)

Flera av lärarbeskrivningarna som dessa texter innehåller målar upp en bild av att lärarna inte kan hållas ansvariga för likvärdighetsbristerna då de saknar rätt förutsättningar. Bilden kontrasteras dock något av skolkommissionens förslag för att lyfta skolans likvärdighet och kunskapsnivå sedan dessa innehåller förslag på ökad behörighet och kompetenshöjande åtgärder för lärarprofessionen. En viss distinktion mellan friskole- och kommunläraren målas även upp i t.ex. Katalys text.

"Ingen enskild lärare kan på egen hand kompensera en situation som har sin grund i ett systemfel." (DN 19/12-2016)

"Ska skolan förbättras så är det lärare, rektorer och elever som måste göra jobbet, och det gäller att säkra bästa tänkbara förutsättningarna för mötet mellan kunniga lärare och lärande elever." (DN 16/5-2016)

"En annan effekt är att de privatanställda inte får berätta om hur det fungerar på skolan och de kommunalt anställda inte vågar." (SVD 14/10-2016)

I de mer implicita diskussionerna om likvärdighet berörs integration och utbildning och det visar sig vara påfallande små skillnader kring hur man beskriver utmaningarna kring en likvärdig skola och integrationen av nyanlända skolelever i flera av texterna. Lärarförbundets ordförande har skrivit två debattartiklar som berör utmaningarna i och med det ökade antalet nyanlända som ska ges utbildning. I den ena artikeln efterfrågas statliga reformer för att skapa ett gymnasielöfte till alla unga i landet där bl.a. utbildning av fler behöriga SFI-lärare, utbyggd vuxenskola och bättre modersmålsundervisning efterfrågas. I den andra artikeln listas fyra punkter för att möta lärarbristen och säkra rekryteringen av behöriga SFI-Lärare. Läraren beskrivs som skickliga och drivna samtidigt som de sägs vara för få, ha hög arbetsbelastning samt vara i behov av fortbildning. Även Moderaternas debattartikel, vilken kritiserar regeringens förslag på sänkta ersättningar för mottagandet av ensamkommande, belyser lärarbristen och kopplar denna till nyanländas skolgång.

”Tiotusentals barn kan bli utan gymnasieutbildning och därmed få svårt att ta sig in på arbetsmarknaden.” (DN 6/7-2016)

”Behörighetsgraden inom SVA är lägst av alla lärarkategorier i grund- och gymnasieskolan, bara omkring hälften är behöriga.” (DN 21/5-2016)

I likhet med detta skriver Vetenskapsrådet och Wallenbergstiftelsen om hur en integrations- och utbildningssatsning på 300 miljoner kronor ska gå till att stötta och uppmuntra nyanlända och ungdomar i ”invandrartäta områden” till att studera vidare.

”Wallenbergstiftelsernas satsning omfattar även integrationsprojekt för att anställa fler lärare i utsatta skolor.” (DN 30/5-2016)

Vidare berör två debattartiklar det utvisningshot som riskerar att drabba ensamkommande flyktingbarn i skolåldern. Den första texten är skriven av lärare som startat ett upprop och den andra av en barnläkare samt en barnpsykiater. Läraren framställs som omsorgsfull och fostrande samt som någon som följer skollag och barnkonventionen.

”I skydd från vuxenkrig och soldatliv har vi lärare haft möjlighet att reparera våra elvers känsla av värde, genom att följa skollagen och den barnkonvention vi är i färd med att implementera i lag här i Sverige.” (SVD 18/10-2016)

Gemensamt för samtliga texter under temat är att den svenska skolan anses ha stora likvärdighetsbrister, det finns således inte några tydliga motpoler i debatten. Läraren beskrivs dock ur olika perspektiv, bl.a. lyfts omsorg och fostran, arbetsmiljö, fortbildningsbehov och kompetensbrister. I åtta av artiklarna belyses även lärarbristen, där flera texter kopplar samman frågan med kvalitet eftersom fler behöriga lärare anses kunna öka likvärdigheten.

7.3 Arbetsmiljö och lärarbrist

Nedan sammanställs de åtta debattartiklar som explicit berör arbetsmiljö och lärarbrist. Texterna är skrivna av rektorer, lärare och fackförbund. Arbetsmiljö och lärarbrist presenteras gemensamt eftersom dessa två faktorer tenderar att gå in i varandra, i vissa fall kopplas dock lärarbristen till arbetsmiljön och i andra fall anses arbetsbelastningen komma av lärarbristen.

En före detta lärare har skrivit debattartikeln ”Jag är läraren som gett upp” vilken hävdar att dagens lärare allt oftare möter elever med bristande förkunskaper och disciplin samt möts av oförstående föräldrar då problemen tas upp. Lärarna beskrivs vara delaktiga i problemen då de anses föra en kravlös undervisning där kunskap hamnat i andra hand. Textförfattaren hävdar, som om det vore en sanning, att ett stort antal lärare brister i sitt undervisningsuppdrag.

”Inte blir det bättre av att många lärare, för att orka, ger eleverna eget arbete eller rast under lektionstid.” (SVD 27/9-2016)

Vidare skriver läraren Johan Haeffner hur arbetsbelastningen är det bakomliggande problemet till den kris han menar finns i den svenska skolan. Skolans ökade ambitionsnivå med mentorskap, omfattande dokumentering och ökad bedömning leder till mindre tid åt kärnuppdraget och anges vara orsaken till överbelastningen hos lärarkåren med följder som lärarbrist, färre ansökningar till lärarutbildningen, sjukskrivningar och lärare som slutar.

”Eftersom lärare i allmänhet tycker att det är undervisning som ger arbetet mening så försöker lärare trolla med knäna” (SVD 30/10-2016)

I likhet med detta belyser Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund hur arbetsmiljön leder till att många lärare lämnar yrket eller sjukskriver sig. Lärarförbundet föreslår förändringar runt det nationella provet i syfte att minska belastningen medan Lärarnas Riksförbund förespråkar stärkt lärarutbildning, höjda lärarlöner och satsningar på att locka tillbaka lärare som bytt yrke.

"Den höga arbetsbelastningen är näst efter lönen den viktigaste orsaken till att lärare slutar och att unga väljer bort yrket." (SVD 30/3 2016)

"På fem år har andelen gymnasielärare som sjukskrivits på grund av psykisk ohälsa nästintill fördubblats." (SVD 1/8-2016)

Vidare betonar Saco hur lärarbristen hänger samman med arbetsmiljön då de argumenterar för faran kring de förslagen om att släppa på behörighetskraven i syfte att möta lärarbristen.

"För orsakerna till dagens personalbrist i offentlig sektor är inte personalens utbildningsnivå. Det handlar i stället om dålig arbetsmiljö, bristande organisation och hård arbetsbelastning. Men också om lön." (SVD 29/4-2016)

I motsats till den bild som målas upp i texterna ovan återfinns en debattartikel som efterfrågar en nyansering av läraryrkets beskrivning i media. Texten är författad av en lärare som menar att yrkets status försämras av att enbart ge utrymme åt negativa lärareröster. Arbetsbelastning, organisation och lön uttrycks här vara till belåtenhet.

"Mina arbetsuppgifter hinns med och de är dessutom intellektuellt stimulerande." (SVD 20/4- 2016)

Sammantaget presenteras läraren på ett liknande sätt i flera av debattartiklarna ovan och i de flesta av fallen riktas inte heller ansvar eller skuld på yrkeskåren. Arbetsmiljön och lärarbristen anses snarare bero på organisatoriska och lönemässiga skäl. Läraren beskrivs som överbelastad, underbetald och som någon som tvingas att göra avkall på en del av det undervisande kärnuppdraget till förmån för föräldrakontakt och administration. En intressant aspekt av detta är även att samtliga artiklar är skrivna av lärare, rektorer och fackförbund, således återfinns inte några motröster från t.ex. beslutsfattare och politiker. Dock kontrasterar texten om läraren som har gett upp de andra beskrivningarna eftersom lärarkåren kritiserats och beskrivs som kravlösa och underpresterande. Lärarnas Riksförbund betonar även en stärkt lärarutbildning för att höja attraktiviteten och kunskapsnivån, vilket kan ses som kritik mot nuvarande lärares kompetens.

7.4 Debatten om lärarnas utbildning

Under följande kategori presenteras åtta debattartiklar vilka berör utbildning av lärare, således avhandlas både lärarutbildning och fortbildning av yrkesaktiva lärare. Dessa två olika former av lärarutbildning presenteras efter varandra. Texterna är skrivna av myndighetsföreträdare, politiker, lärarfackförbund och universitetsanställda.

Gemensamt för de debattartiklar som berör lärarutbildningen är att samtliga riktar kritik mot dagens utbildning vilken sägs vara i behov av olika förändringar. Isak Skogstad var ordförande i Lärarnas Riksförbunds studerandeförening och har skrivit två texter i ämnet där den första föreslår en minskning av antal lärosäten och den andra belyser hur pedagogikens roll bör minskas till förmån för utbildningspsykologi och kognitiv neurovetenskap.

"En koncentration av lärosätena kan möjliggöra att de allra bästa lärarutbildarna kan rekryteras och fler akademiska discipliner kan involveras i utbildningens gång, exempelvis den kognitiva neurovetenskapen. Det kan stärka den vetenskapliga grunden i utbildningen och i förlängningen även undervisningen." (DN 5/5-2016)

I likhet med dessa debattartiklar skriver företrädare för Skolforskningsinstitutet, Lärarförbundet, Skolledarförbundet och Sveriges kommuner och landsting i en gemensam debattartikel att lärarutbildningen behöver ges en vetenskaplig grund. Förslag på mer praktisknära forskning och inrättandet av en fakultet för lärar- och skolledarutbildning ges.

”Lärarutbildningen och utvecklingen av dess vetenskapliga bas är den enskilt viktigaste faktorn för att kunna vända den svenska skolutvecklingen.” (DN 26/4-2016)

Vidare påpekar två professorer från Stockholms Universitet, tillsammans med Kista Science Citys Vd, hur ett paradigmskifte sker i både samhälle och utbildning kring digital teknik. Därför föreslås en helt ny lärarutbildning i syfte att stärka lärarnas kompetens runt digital teknik.

”Samtidigt kan landets lärarstudenter idag gå hela sin utbildning utan en enda timmes undervisning i hur de kan använda den digitala tekniken i sitt kommande arbete.” (DN 13/10-2016)

Ulf Dalnäs, prefekt vid HDK på Göteborgs Universitet, skriver vidare om hur de konstnärliga förhållningssätten monterats ned från både lärarutbildning och forskning och föreslår därför ett antal punkter för att stärka konstarnas inslag. Avsaknaden av dessa inslag sägs bl.a. påverka elevernas förmåga att kritiskt granska omvärlden.

”Sedan 90-talet har det lappats och lagats men ingen lärarutbildningsreform har varit tillräcklig för att lärarna inom dessa ämnen ska få nödvändiga kunskaper som är uppdaterade mot exempelvis den snabba utvecklingen inom designområdet.” (DN 30/10-2016)

Sammantaget påvisar de lärarbeskrivningar som görs i diskussionerna ovan en bild av en yrkeskår med bristande kompetenser, detta eftersom lärarutbildningen av olika anledningar inte anses hålla en tillräckligt hög nivå. Skulden till detta anses främst ligga hos beslutsfattare och politiker och läraren uppges åter sakna rätt förutsättningar för att klara av sitt uppdrag. I Skogstads texter beskrivs lärarna även ha låg status, låg lön, bristande arbetsmiljö och inte få tillräckliga kunskaper vare sig i hantverket att undervisa eller kring hur elever lär.

”En bra lärarutbildning är grunden för en bra skola, men den behöver lyftas för att den svenska skolan ska komma ikapp.” (DN 30/10-2016)

”Det är anmärkningsvärt att blivande lärare inte får lära sig hur inläring går till, trots att lärare formar sin undervisning baserat på hur de tror att elever lär sig.” (DN 27/3-2017)

I de tre debattartiklar som explicit berör fortbildning av lärare återges en gemensam bild av att lärarna är i behov av ny kompetens och kunskap. Texterna är skrivna av Liberalernas Jan Björklund, två läsforskare och tre statliga myndigheter. Fortbildningsbehoven sägs enligt Björklund bero på bristande ämneskunskaper och ämnesmetodik hos lärarna, i likhet med detta menar läsforskarna att ämneslärarna i högstadiet behöver ämnesspecifik och elevanpassad fortbildning kring läsförståelsestrategier. Myndighetsföreträdarna föreslår i sin tur fortbildning för lärarna för att stärka kunskaperna och kompetensen runt skolans källkritiksundervisning.

”Vi vill göra ett års vidareutbildning på universitetet i ämneskunskaper eller ämnesmetodik till ett obligatoriskt inslag under en lärarkarriär.” (DN 21/8-2016)

”Det är orimligt att ansvaret för fortbildning idag ligger på den enskildas lärarens ork att skaffa sig den på fritiden.” (DN 4/8-2016)

”Vi vill uppmana rektorer, kommuner och ansvariga för fristående skolor att ge lärarna förutsättningar att utveckla sin kompetens och därmed förbättra undervisningen i källkritik.” (DN 4/2-2017)

Gemensamt för lärarframställningarna i både Björklunds och de statliga myndigheternas texter är att yrkeskåren sägs spela en kritisk roll, inte bara för elevernas lärande, utan även för hela samhällets utveckling. Lärarnas påstådda kompetensbrister ges på så vis tyngd och stödjer fortbildningsbehovet. Jan Björklund efterfrågar även högre antagningskrav och lämplighetsprov till lärarutbildningen vilket kan tolkas som att det finns en mängd befintliga lärare som han menar är olämpliga. Vidare påvisar läsforskarna hur ämneslärare i högstadiet tenderar att synonymisera läsförståelse med läsförmåga vilket kan ses vara en kompetensbrist.

”Förmågan till källkritik handlar i förlängningen om hela Sveriges säkerhet.” (DN 4/2-2017)

”Ett lämplighetsprov vid antagningen kan därutöver sälla bort sökande som uppenbart är olämpliga att bli lärare.” (DN 21/8-2016)

”Att en lärare inte vet vad som är problemet och vilket stöd en elev behöver för sin språkutveckling ökar svårigheten att sätta in ett relevant sådant.” (DN 4/8-2016)

7.5 Politiska budgetar, utredningar och satsningar

Under följande kategori presenteras de 18 debattartiklar som berör budgetfrågor samt politiska satsningar, utredningar och reformer. Tio stycken av texterna är skrivna av företrädare för regerings- och oppositionspartierna medan åtta är skrivna av andra aktörer som svar eller kommentarer runt utredningar och reformer.

Sju av artiklarna är skrivna av regeringsföreträdare, varav en tillsammans med vänsterpartiets ekonomisk-politiska talesperson. I de tre texterna vilka avhandlar regeringens budgetsatsningar beskrivs hur skolan ska få ta del av insatser i form av ekonomiska medel och bidrag i syfte att bl.a. öka lärartätheten och antalet utbildningsplatser samt möjliggöra för investeringar i nya skollokaler i spåren av vissa kommuners höga mottagande av nyanlända.

”Sveriges kommuner har och tar ett stort ansvar för att ge de barn som kommit till vårt land en plats i skolan. Men staten måste också göra sitt för att lärare, rektorer och kommuner ska kunna klara sitt uppdrag.” (SVD 12/4-2016)

”För att fler ska söka sig till och stanna kvar i läraryrket har vi bland annat satsat på höjda lärarlöner och bättre utbildningsmöjligheter. Nu bygger vi ut lärar- och förskolelärarutbildningarna med ytterligare 3600 helårsstudenter till 2021.” (DN 20/9-2016)

De porträtteringar av yrkeskåren som görs nedan belyser hur lärarna anses vara nyckeln till att höja kunskapsresultaten i skolan, och att de trots sitt hårda arbete ändå finns kvalitetsbrister i skolan. Lärare ses även som nyckelresurser, trots bristande förutsättningar, i anslutning till nyanländas skolgång. De problem som tecknas upp i skolan tillskrivs inte lärarna själva men samtidigt anses lärarna stå för lösningen, bara de tillåts bli fler.

”Personalen arbetar hårt och patienter, elever eller äldre upplever att kvaliteten brister.” (SVD 5/9-2016)

”Nu ligger fokus på att vända utvecklingen och höja kunskapsresultaten. Nyckeln till att lyckas med detta är lärarna.” (DN 20/9-2016)

”(...) för att öka tillgången och tillgängligheten till lärare, som är en nyckelresurs.” (SVD 12/4-2016)

De övriga fyra texter som regeringsföreträdare har skrivit belyser satsningar på stärkt elevhälsa, en nationell samling för läraryrket i syfte att stärka lärar- och rektorsprofessionen, en studie om svenska folkets sexvanor samt en utbildningssatsning i Eu-frågor. I Gustav Fridolins artikel

belyses hur vart femte barn mår dåligt och att satsningar på att ge lärare och rektorer ökat stöd för att möta detta nu görs. I ytterligare en artikel skriver Fridolin, tillsammans med bl.a. företrädare för lärarfackförbunden och Sveriges kommuner och landsting, om hur en nationell samling för att stärka läraryrket ska inrättas. Fem punkter listas vilka syftar till att öka yrkets attraktivitet. Dessa innefattar bl.a. utveckling och förtydligande av karriärtjänsterna, mer tid till undervisning, ett introduktionsår för alla nya lärare samt en stärkt behörighetsreform. I de övriga två texterna nämns läraryrket mest i förbifarten i anslutning till satsningar som går utanför skolan. De mer explicita lärarbeskrivningar återfinns således i de två förstnämnda texterna, där tecknas läraryrket vara i behov av stärkt attraktivitet samt bättre förutsättningar i form av tid, lön och avlastning. I de två övriga texterna konstrueras läraren snarare genom yrkets samhällsfunktion, där lärarens via sin undervisning och sina värden förändrar samhället.

”Lärarens uppgift är det pedagogiska arbetet, när elever behöver annat stöd måste man som lärare kunna arbeta tillsammans med psykolog och kurator.” (DN 17/8-2016)

”Vi tar nu gemensamt ansvar för att fler ska ta chansen att välja läraryrket och se hur fantastiskt det kan vara att med rätt förutsättningar arbeta i skolan.” (DN 20/9-2016)

”Hur ska vi kunna förändra attityder, normer och värderingar när så många människor, alltifrån föräldrar och lärare till ledande företrädare, är så uppenbart obekväma med att prata om sex överhuvudtaget?” (DN 29/7-2016)

”Regeringen kommer att genomföra en utbildningssatsning på skolor inför Europadagen den 9 maj och fortsätta att satsa på EU-skolambassadörer, lärare som utbildas särskilt i EU-frågor.” (DN 7/12-2016)

De tre artiklar som är författade av företrädare för oppositionen berör dessa partiers syn på vad som bör förändras i den svenska skolan och aspekter så som mer ämneskunskaper hörs från Liberalerna, medan Centerpartiet fokuserar på skolsatsningar i s.k. utanförskapsområden för att stärka integrationen och försörjningsmöjligheterna för befolkningen. I likhet med detta betonar även Moderaternas partiledare Anna Kinberg Batra hur en gemensam alliansbudget kan vända den svenska utvecklingen rätt. Av de satsningar som berör skolan betonas högre löner, ökad undervisningstid samt fler lärare i framförallt utsatta områden. De lärare som porträtteras sägs vara i behov av mer ämneskunskaper och fortbildning i Svenska som andraspråk. Moderaterna menar även att de bästa lärarna bör arbeta på de skolor som har störst behov, dock preciseras inte de egenskaper dessa bästa lärare sägs ha.

”Vi anser att ämneskunskaper är kärnan i skolarbetet. En historielärare ska själv ha goda kunskaper i historia, ska undervisa i historia och sätta betyg i historia.” (DN 8/6-2016)

”Fler förstelärare i utanförskapsområden.” (SVD 4/7-2016)

”De elever som mest behöver hjälp behöver få de bästa lärarna.” (DN 8/2-2017)

Gemensamt för majoriteten av de texter som är skrivna av de politiska företrädarna för regeringen är att läraryrket beskrivs vara i behov av status- och attraktivitets höjande insatser. Lärarbristen är ett återkommande debattämne där löner och tid till undervisning tas upp. Dessa lärarbeskrivningar skiljer sig något från de som förs fram av oppositionspartierna vilka i högre grad belyser satsningar på fler lärare i utanförskapsområden och ökade ämneskunskaper.

De åtta artiklar som är kommentarer kring satsningar, utredningar eller reformer belyser vitt skilda aspekter. Den första texten, skriven av en barnrättsexpert, kritiserar utredningen ”Politisk information i skolan – ett led i demokratiuppdraget” och menar att denna riskerar tvinga lärare

att delge eleverna nazistisk propaganda. En andra artikel skriven av generalsekreteraren för Majblomman berör hur glasögonreformens svaga genomslag påverkar barnens skolgång. Den tredje texten belyser utredningen om en nationell biblioteksstrategi och är skriven av dess samordnare, här betonas bl.a. hur väl fungerande bibliotek har positiv påverkan på lärandet och samverkan mellan lärare och bibliotekarier framskrivs. Den fjärde debattartikeln är skriven av två forskare vid Umeå universitet och belyser utredningen ”EU på hemmaplan” vilken fastslår bristfälliga EU-kunskaper hos lärare. Den femte artikeln är skriven av representanter från Sveriges kommuner och landsting och är ett svar på de förslag som skolkommissionen förväntas ge kring ökad statlig styrning. Texten betonar att Sverige haft 55 skolreformer under den senaste 20 åren och att skolans kraft kommer inifrån och bör styras av de med inblick i verksamheten. Den sista texten framställer läraren som argument för den decentraliserade skolan då närhet och samarbete mellan kommunpolitiker och skolpersonal nämns.

”Utredningens förslag kan i praktiken innebära att lärare delar ut flygblad från nazister till eleverna redan vid nästa val.” (SVD 12/1-2017)

”Problembilden innefattar inte minst grupper som politiker, journalister och lärare - grupper från vilka vi borde förvänta oss ett större engagemang.” (DN 25/6-2016)

”Tillsammans kan kommunpolitiker, förvaltning, skolledare och lärare följa upp elevernas resultat och planera för skolans utveckling och fördela resurser utifrån behov.” (SVD 30/3-2017)

Vidare berörs införandet av karriärlärartjänster och förstelärarreformen i artiklar skrivna av en professor vid Stockholms universitet samt Sveriges Skolledarförbunds ordförande. Den första artikeln menar att införandet av förstelärare riskerar att få negativa konsekvenser då det är oklart om tjänsterna leder till förbättrad verksamhet och samtidigt kan skapa konflikt lärare emellan. Den andra artikeln påpekar hur skolledarna lämnas utanför lönellyftet vilket enligt Skolledarförbundet kan leda till en ledarkris i skolan eftersom potentiella skolledare i form av lärare nu kan lyfta en likvärdig lön utan att göra ledarkarriär.

”Intentionerna bakom reformen bottnar i att man vill lösa två problem samtidigt: kvaliteten på undervisningen och att duktiga lärare inte belönas tillräckligt och därför behöver befordras” (SVD 12/1-2017)

”Många har inte sällan fått tjänster som förstelärare och är inte längre intresserade av en ledarkarriär där arbetsuppgifterna i och för sig är intressant, men där lönen och arbetsvillkoren i övrigt inte kan konkurrera.” (SVD 3/9-2016)

Läraren porträtteras i artikeln om lönellyftet genom beskrivningar kring att det varit svårt att få kvalificerade studenter att välja lärarbanan samt att de lärare som har ledaregenskaper ofta redan blivit befordrade genom karriärtjänst och då lockas bli skolledare. I artikeln som berör förslaget om att avskaffa förstelärartjänsten sägs även ett stort antal lärare vara olämpliga till befattningen då den kräver både kunskande, legitimitet och förmågan att verksamhetsutveckla. Läraren sägs snarare vara i behov av större lösningar, så som stöd runt elevsociala aspekter, arbetsmiljöfrågor och administrativa sysslor, än vissa enskilda lärares högre löner. I den sista artikeln, som är skriven av en lärare, belyses yrkets roll i relation till de reformer som den svenska skolan genomgått. Där hävdas att den statliga styrningen saknar tydliga strukturer vilket både lämnar läraren i ensam i rollen som myndighetsutövare, sänker yrkeskårens auktoritet och eftersätter den pedagogiska utvecklingen. Läraren sägs ha ett tredelat uppdrag där social ordning, kunskapsförmedling och myndighetsutövning anses ingå. Vidare belyses avsaknad av rätt förutsättningar och utsatthet i relation till yrket. Lärarskicklighet sägs även vara nyckeln till skolframgång, vilket styrks av en referens till en internationell studie.

”Ett halvsekel senare är den svenska skolan som organisation, i en internationell jämförelse, mycket decentraliserad och egalitär. Samtidigt är studieron dålig, lärarkåren utmattad och elevresultaten i Pisa-mätningarna svaga.” (SVD 26/8-2016)

7.6 Lärarprofessionalism

Under följande tema presenteras de åtta debattartiklar vilka berör lärarprofessionalism, bland texterna återfinns debatter om lärares betygssättning, de pedagogiska idéer som påverkat skolan samt kommentarer och reflektioner kring Pisa-rapporter. Bakom dessa texter står bl.a. forskare från olika universitet, Lärarförbundets ordförande samt en enskild lärare.

Jonas Linderöth, professor vid Göteborgs universitet, har skrivit en artikel där han ber om ursäkt för de pedagogiska idéer han själv varit med och spridit under 90-talet vilka gett läraryrket låg status och fått kunskapsresultaten att falla kraftigt. Vidare påpekar Linderöth hur synen på den goda läraren förändrades under 90-talet eftersom den klassiska rollen som rör kunskapsförmedling kom att ses som otidsenlig och maktmissbrukande disciplinering. Läraren skulle nu stå vid sidan och stödja samt handleda eleverna som skulle ledas av nyfikenhet och motivation. Artikeln refererar till John Hatties metastudie kring elevresultat vilken påvisar att handledarrollen står i direkt kontrast till de pedagogiska metoder som sägs vara framgångsrika.

”Istället skulle målet för en lärare vara att ”undervisa på ett sådant sätt att man åstadkommer mesta möjliga inlärning med minsta möjliga undervisning.” (DN 25/8-2016)

I likhet med detta skriver Björn Sjöden, forskare vid Högskolan i Halmstad, om hur undervisningen i svensk skola präglats av ovetenskapliga trender och godtyckliga påståenden då han belyser ett antal undervisningsmyter. I texten riktas kritik mot Jan Björklunds förslag på ökade ämneskunskaper för lärare. Artikeln slår även fast att om undervisningen ska vila på en vetenskaplig grund bör de utbildningsvetenskapliga inslagen snarare ökas på lärarutbildningen.

”Men som enskild faktor spelar fördjupade ämneskunskaper, vilket John Hatties omfattande forskning visat, en försumbar roll för studieresultaten jämfört med exempelvis lärarens tydlighet och sociala förmåga.” (SVD 14/8-2016)

Lärarförbundets ordförande Johanna Jaara Åstrand och Lars Melin, docent i psykolingvistik, skriver varsina debattartiklar kring Pisa-rapporten. Lärarförbundets text är skriven inför att resultatet ska komma och efterfrågar en nyanserad debatt i svallvågorna av denna. Vidare listas 4 åtgärder i syfte att höja kunskapsresultaten vilka innefattar satsningar på yrkets attraktivitet, ökad autonomi för lärare, färre reformer samt ett förändrat skolpengssystem för att stärka likvärdigheten. I Melins text, vilken är skriven samma dag som Pisa-rapporten presenteras, förklaras de senaste årens Pisa-ras av elevernas ovana att läsa informativ text. Artikeln efterfrågar således höjd status på informationslitteratur, ökad användning av läromedel och mer explicit undervisning kring texttypen. Lärarbeskrivningarna som görs i dessa två texter skiljer sig något åt där den senare lyfter fram den lärare som för en klassisk förmedlingspedagogik medan lärarförbundet beskriver läraren som reformtrött, i behov av högre lön, mer autonomi och en bättre arbetsmiljö. Dock nämner Lärarförbundet att reformer bör undvikas så att lärare kan ägna sig åt grunduppdraget som sägs vara undervisning och att rusta eleverna med kunskap.

”Mitt i denna politiska pajkastning stod -som alltid – Sveriges samlade lärarkår.” (SVD 5/12-2016)

”Lärarens introduktion gav förkunskap, läxläsningen gav övning i att ta in både fakta och mönster för faktapresentation, och läxförhöret blev testet på att allt var rätt uppfattat. Ingen uppfattade detta som lästräning, men det var just vad det var.” (DN 6/12-2016)

Vidare betonar de texter vilka berör betyg och betygssättning lärarens professionalism ur lite olika synvinklar. Christian Lundahl och Magnus Hultén är två betygsforskare som skrivit en debattartikel vilken påpekar att dagens betygssystem saknar vetenskaplig grund och efterfrågar i och med detta ett nytt betygssystem där lärarprofessionen ges autonomi i bedömningsarbetet.

”Lärarkårens legitimitet och självbestämmande bottnar i hur omvärlden ser på skolinstitutionens bedömningar. Därför är det särskilt viktigt att den statliga styrningen över betyg och bedömning utformas så att den bejakar professionen.” (DN 12/1-2017)

I likhet med detta skriver även Per Måhl, tidigare utredare för Skolinspektionen, om betygssystem. Han vänder sig dock mot de röster som förespråkar ett återinförande av det relativa betygssystemet i syfte att motverka betygsinflation, detta eftersom han menar att även detta system innehöll inflation. Ytterligare en text skriven av Johan Wennström, forskare vid Linköpings Universitet, berör betygsinflation. Till skillnad mot Måhl menar Wennström att det relativa betygssystemet faktiskt var bättre skyddat mot betygsinflation i och med kopplingen mellan ämnesbetyg och centralprov. Politiska beslut runt friskolereformen lyfts istället fram som förklaringar till betygssituationen av Wennström, där incitament så som skolkonkurrens genom betyg pekas ut. Wennström föreslår att betygen bör knytas till externt rättade nationella prov, vilket skulle leda till konkurrens om kunskap snarare än betyg. Den sista texten om betyg är skriven av Jonas Nilsson som är lärare, han menar att lärarnas fyrkantiga undervisning, där kunskapskrav ofta likställs med enskilda prov, är det centrala problemet och inte betygssystemet i sig. I motsats till texterna om betygsinflation menar Nilsson att dagens system leder till lägre betyg hos t.ex. elever med skiftande kunskapsprofil.

”Och om lärare hade tvingats anpassa betygen till centrala prov i syfte att stävja den betygsinflation som systemet drev fram, hade fler elever hoppat av.” (SVD 6/1-2017)

”Tidigare var lärare skyldiga att skriftligen motivera varför de ville sätta ett avvikande betyg, men nu gavs lärare full frihet att sätta vilka betyg de ville.” (DN 3/12-2016)

”Hade betygssystemet sågats om vi lärare inte var lika stelbenta i vår undervisning?” (SVD 13/5-2016)

Sammantaget är det relativt skilda bilder som målas upp av lärarkåren i de olika texterna under temat. I de artiklar som berör betyg återfinns olika beskrivningar lärare och betygssättning, några menar att autonomi inte är tillräckligt hög, en annan att lärare tenderade att inte följa de regler som fanns i de gamla systemen och en tredje att lärarnas stelbenta undervisning gör dagens betygssystem orättvisa. I de fall betygsinflation diskuteras riktas inte skulden på lärarna, dessa anses snarare följa de incitament som politiska beslut manar till. Flera av de texter som berör Pisa-resultaten och pedagogiska trender belyser lärarens kunskapsförmedlande uppdrag, och då ofta vikten eller avsaknaden av detta. I det fall kritik mot lärarkåren går att urskilja handlar det om att hur olika undervisningsmetoder utan vetenskaplig grund sprids mellan lärare.

7.7 Samhällsfunktionen

De återstående fem debattartiklarna gick inte att på ett naturligt sätt integrera i några av de föregående kategorierna vilket ledde till en uppsamlingskategori. Texterna nedan berör vitt skilda aspekter men har det gemensamt att fyra av dem kopplar samman skolan och läraren till större samhällsrelaterade funktioner. Den femte artikeln berör grammatik och behandlar inte direkt läraryrkets samhällsfunktion, även om språklig skolning kan ha ett samhällsrelaterat perspektiv.

Två debattartiklar berör jämställdhet, den ena, vilken är skriven av Bris, berör sexuellt våld mot

unga tjejer utfört av killar i nära relationer och den andra, vilken är skriven av ett flertal fackförbund handlar om hur man kan locka fler kvinnor till chefsuppdrag. De lärarbeskrivningar som gör i anslutning till dessa texter är mycket begränsade men lyfter båda en slags samhällsroll som läraren sägs spela.

”En nationell kunskapshöjande satsning riktad mot bland annat politiker, lärare och domare kan bidra till att barn och unga i våldsamma relationer får adekvat stöd och relevant kunskap” (SVD 28/8-2016)

”Skolan kan genom lärare som förebilder och normkritiskt tänkande hjälpa till att genomföra förändringar för ett jämställt samhälle och på sikt få fler kvinnor i chefspositioner.” (SVD 8/3-2017)

Vidare berör två artiklar skolans koppling till arbetslivet, dessa texter är skrivna av branschorganisationen Golvbranschens VD respektive en universitetslektor vid Malmö högskola. Den första debattartikeln betonar hur både skola och samhälle har en förlegad syn på yrkesutbildning som mindre värd än teoretisk undervisning. Läraren beskrivs bidra till denna nedvärdering av yrkeskunskaper. Den andra texten argumenterar för att undervisningen om arbetslivet i skolan bör ökas och att kommuner och skolor måste låta eleverna genomföra prao. Här målas läraren upp som både omotiverad och okunnig kring att undervisa om arbetslivet. I båda texterna kopplas läraren och skolan till samhället i stort, t.ex. genom att hänvisa till att Sverige riskerar att få färre framgångsrika företag om inte yrkeskunskaperna uppvärderas eller att landet riskerar brist i vissa yrken om inte elever informeras och leds mot dessa av lärarna.

”Det håller inte att lärare och studievägledare presenterar yrkesutbildningar som andra klassens utbildningar.” (SVD 3/3-2017)

”Orsakerna är flera och här kan nämnas bristen på kunskap om och ointresse för dessa frågor bland lärare och skolledare samt oklarheter om hur, när och vem som skall ta ansvar för undervisningen.” (SVD 1/10-2016)

Debattartikeln som berör grammatik är skriven av en gymnasielärare och föreslår en reformering där orden de och dem slopas i syfte att göra språket enklare och mer begripligt. De lärarframställningar som görs i texten är få och belyser hur läraren är förmedlare av bildning och de språkliga konventioner som råder i samhället. Samhällsfunktionen syns i och med lärarens avsikt att reformera en del av språket.

”På samma gång är man dock också en fanbärare åt den klassiska bildningen och de överenskomna språkliga konventionerna.” (SVD 22/10-2016)

8. Analys

I föregående del återgav jag, med hjälp av tematisk analys, vilka diskussioner som återfinns i de debattartiklar som ligger till grund för min data. Nedan analyseras de återkommande lärarbeskrivningar som återfinns inom de olika diskursiva praktikerna i syfte att synliggöra dessa olika lärarkonstruktioner samt de eventuella maktkamper som råder runt beskrivningarna. Vidare avser jag även redogöra för hur dessa porträtteringar kan förklaras och förstås. De fyra lärarbeskrivningar, eller teman, som jag menar dominerat empirin är:

- Den kunskapsförmedlande läraren
- Den (o)utbildade läraren
- Den utarbetade läraren
- Den samhällsförändrande läraren

8.1 Den kunskapsförmedlande läraren (kunskapsdiskursen)

Kunskapsförmedling är en aspekt av läraryrket som belyses i ett stort antal av de debattartiklar som ligger till grund för denna uppsats. Den kunskapsförmedlande läraren framskrivs textuellt genom porträtteringar som bl.a. betonar ett aktivt lärarskap, starka ämneskunskaper och mer lärarledd undervisning. Nedan presenteras några av de röster som skriver fram den kunskapsförmedlande läraren, texterna återfinns främst inom kategorierna lärarprofessionalism, debatten om lärarutbildning, politiska budgetar, utredningar och satsningar samt lärarbrist och arbetsmiljö. Vidare undersöks huruvida det råder konsensus eller inte runt detta tema. Jonas Linderöth påpekar hur det betänkande som ledde fram till läroplanen Lpo 94 kom att bli startskottet för den handledarroll som transformerade den svenska skolan och underminerade den kunskapsförmedlande läraren.

”Den tidlösa undervisningsform där den som kan en sak berättar denna för den som inte kan, kom att förknippas med maktmissbruk och kadaverdisciplin. (DN 25/8-2016)

”Lärarens uppgifter var att stimulera, stödja och handleda. Betänkandet nämner nästan inte alls en elevroll som lyssnar och förstår, eller en lärarroll som berättar förklarar eller instruerar. Bit för bit demonteras läraryrkets historiska identitet och status.” (DN 25/8-2016)

”Det skulle kunna återupprätta de lärare som lyckats göra motstånd mot de pedagogiska trender där en handledande lärarroll framhålls.” (DN 25/8-2016)

I det första citatet påpekar Linderöth hur kunskapsförmedlingen är tidlös och trots detta kom att kopplas till maktmissbruk av politiker, lärarutbildare, fackförbund och tjänstemän. Ordvalet, ”kom att förknippas”, påvisar att en större mängd av dessa aktörer skall ha gjort så. I det andra citatet använder han orden ”nästan inte alls” vilket kan tolkas som att han vill betona avsaknaden på kunskapsförmedlande innehåll snarare än att skriva att dessa inslag var få. Det sista citatet stärker den bild artikeln målar upp om att den handledande lärarrollen inte är att föredra och att de förslag han listar ”skulle kunna” återupprätta den kunskapsförmedlande läraren. Det är intressant hur författaren ber om ursäkt för sin egen inverkan i spridandet av dessa idéer vid ett flertal tillfällen i texten, detta tillsammans med de forskningsreferenser som ges förstärker bilden av att handledarrollen bör överges.

I likhet med detta skriver Johan Wennström hur politiska misstag skapat den betygsinflation han menar råder i skolan och belyser, likt Linderöth, hur införandet av Lpo 94 kom att skapa incitament till att konkurrera om betyg istället för kunskaper. Vidare förklaras skolverkets postmoderna syn på kunskap i samverkan med de marknadsliberala tankarna runt konkurrens var de centrala drivkrafterna bakom detta.

”I linje med både en borgerlig frihetsideologi och en socialdemokratisk demokratiideologi, ökade också elevernas ansvar för inlärningen. Det gjordes i praktiken ingen ansats att behålla en kärna av kunskap som alla elever skulle tillägna sig; i stället överlämnades alla överväganden om värdet av traditionell kunskap till eleverna och till de enskilda skolorna.” (DN 3/12-2016)

I texterna ovan ges bilden av att lärare fått handledarrollen tvingad på sig genom de myndighetstexter och statliga reformer som skett under 90-talet, vilket bl.a. stärks av Linderöths formulering om att vissa lärare lyckats göra motstånd samt att de som inte ställde sig bakom de nya pedagogiska strömningarna stigmatiserades av omgivningen.

I Lars Melins debattartikel kopplas åter kunskapsförmedling som en klassisk metodik. Melin skriver att dagens skolelever har en större ovana att läsa informativ text, vilket kopplas till de låga Pisa-resultaten. Vidare skriver han att så länge den klassiska förmedlingspedagogiken

rådde så låg Sverige på åttonde plats i världen i dessa mätningar. Detta eftersom undervisningen innehöll implicita moment där eleverna tränades i informativ textläsning. Jag tolkar Melins åsyftande till förmedlingspedagogik som en del av den kunskapsförmedlande lärarens uppdrag.

*”Lärarens introduktion gav förkunskap, läxläsningen gav övning i att ta in både fakta och mönster för faktapresentation, och läxförhöret blev testet på att allt var rätt uppfattat”
(DN 6/12-2016)*

Melin använder sig i citatet ovan av en objektiv modalitet, där han hävdar att lärarens introduktion och läxläsningen gav förkunskap och övning som om det vore en sanning. Detta i kombination med uttalandet att Sverige var åttonde bäst i världen i internationella tester så länge metoden var en fast rutin i skolan ger en tyngd åt förmedlingspedagogiken.

Vidare framskriver Gustav Fridolin den kunskapsförmedlande läraren genom att bl.a. påpeka hur aspekter som fostran och omsorg ligger utanför lärarens uppdrag. I citaten nedan används ”är” i relation till lärarens uppgift och föräldrarnas ansvar, detta verbval menar Fairclough (2001) betonar en sanningsmodalitet (s. 107). Fridolins citat betonar det pedagogiska ansvaret hos läraren, uppfostran och barns psykiska- samt fysiska hälsa ingår således inte i detta.

*”Kunskapsuppdraget är huvuduppdraget, och just därför måste skolan möta elevers olikheter.”
(DN 17/8-2016)*

”Lärarens uppgift är det pedagogiska arbetet, när elever behöver annat stöd måste man som lärare kunna arbeta tillsammans med psykolog och kurator” (DN 17/8-2016)

”Ansvaret att uppfostra och ge barn trygghet är föräldrarnas, inte lärarnas”. (DN 17/8-2016)

Jan Björklunds beskrivning av den kunskapsförmedlande läraren skiljer sig från ovan nämnda porträtteringar då ämneskunskaper betonas. Det andra citatet nedan visar på hur Björklund använder sig av en objektiv modalitet då han slår fast att skolans huvuduppgift är att lära ut kunskaper, att lärarna måste ha goda ämneskunskaper kan således anses naturligt. Samtidigt som han effektivt fokuserar debatten på kunskap beskrivs läraren underförstått ha luckor i sina ämneskunskaper vilka Liberalerna ämnar täppa till. I det första citatet riktas skulden till detta på de rödgröna och det pedagogiska etablissemang. Björklund använder sig vidare av citattecken i texten med vilka han ger röst åt subjekten, det är dock oklart vem han citerar och om någon verkligen sagt detta. Detta sätt att ge en röst åt subjektet med hjälp av uppenbart tillspetsade citat leder till att de egna åsikterna stärks eftersom de ställs mot mycket svaga resonemang. Transitiviteten i citaten visar på att processerna framskriver ett handlingsperspektiv, där de olika aktörerna tillskrivs ansvar över de skeenden som beskrivs.

*”Det finns en stark tro hos de rödgröna och hos det pedagogiska etablissemang att ämneskunskaper är mindre viktiga i skolan. Det centrala har varit att eleverna själva ska lära sig att ta eget ansvar och att själva lära sig att hitta kunskaper. Det har hetat att ”kunskap blir snabbt omodern” och att ”eleverna kan googla fram kunskaper när de behövs”. Detta synsätt har varit förödande.”
(DN 21/8-2016)*

”Skolans huvuduppgift är att lära ut kunskaper. Det förutsätter att lärarna själva har goda ämneskunskaper och behärskar metodiken att lära ut. Steg för steg kommer vi liberaler att föreslå de reformer som krävs för att lyfta svensk skola tillbaka till världsklass” (DN 21/8-2016)

”När timplanerna slopades sjönk antalet lärarledda lektioner. Drivkrafterna var besparingar samtidigt som de progressiva pedagogerna kunde tala om ”eget ansvar” och ”självstudier”. (DN 8/6-2016)

Det råder en distinktion mellan Björklunds porträtteringar gentemot de som bl.a. Linderoth och Wennström gör. De senare riktar skulden till att den kunskapsförmedlande läraren kom att nedvärderas på införandet av Lpo 94, en läroplan som implementerades av en borgerlig regering och vars betänkande byggde på både socialdemokratiska samt borgerliga idéer. Jan Björklund riktar istället skulden på de rödgröna eftersom han hävdar att dessa nedprioriterat ämneskunskaperna. Trots att det råder enighet om att tankarna kring elevers självbestämmande och ökade ansvar lett fram till kunskapsförmedlarens underminering ges olika grupper skulden.

I likhet med detta skriver Björn Sjödén om hur olika ovetenskapliga myter försämrar skolan och nämner då att idéerna kring elevers självständiga lärande bygger på just sådana myter, istället förespråkas en mer aktiv lärarroll och en kontrollerad lärmiljö för att öka elevernas lärande. Till skillnad från Björklunds förslag om ökade ämneskunskaper på bekostnad av utbildningsvetenskap hävdar dock Sjödén behovet av det motsatta. I citatet nedan anges tillräckliga ämneskunskaper vara en självklarhet i läraryrket, dock utan att definiera vad som är just tillräckligt, samtidigt påpekas hur detta ändå spelar en försumbar roll för elevernas kunskapsinhämtning. Genom dessa meningar blir Sjödéns budskap om att inte skära ner på utbildningsvetenskap mycket svåra att motsäga.

”Självklart behöver lärare tillräckliga kunskaper i sitt ämne. Men som enskild faktor spelar fördjupade ämneskunskaper, vilket John Hatties omfattande forskning visat, en försumbar roll för studieresultaten jämfört med exempelvis lärarens tydlighet och sociala förmåga”. (SVD 14/8-2016)

Sammanfattningsvis är samtliga debattörer ense om att denna lärarroll är något positivt och eftersträvansvärt. Skolans huvuduppdrag beskrivs ofta vara just kunskapsförmedling och det är läraren som ska stå för denna. En intressant aspekt som framtonar sig i flera av beskrivningarna är att den kunskapsförmedlande läraren tenderar att porträtteras med hjälp av kontrasterande lärarbeskrivningar. Genom att beskriva bristerna hos den handledande läraren och svårigheterna hos den fostrande eller omsorgsfulla läraren legitimeras kunskapsfokuseringen. Detta leder till att den kunskapsförmedlande läraren målas upp som en föredragen, god lärare. En artikel vänder sig mot dessa binära förklaringar då läraryrket tecknas upp som tredelat. En intressant aspekt är att det är en yrkesaktiv lärare som skrivit texten, vilket kan jämföras med de andra texterna som presenterats ovan som är skrivna av rektorer, forskare och politiker.

”Den svenska lärarens uppdrag är tredelat. Som uttolkare och verkställare av läroplanen fungerar läraren som myndighetsutövare. I upprätthållandet av den sociala ordningen som mentor och ordningsvakt. Som förmedlare av kunskaper är hen pedagog” (SVD 26/8-2016)

Vidare kan en viss maktkamp runt beskrivningarna av den kunskapsförmedlande läraren urskiljas vilken berör vad som anses vara legitima och giltiga kunskaper och metoder. Å ena sidan framskriver Björklund ämneskunskaper som kärnan i kunskapsförmedlingen. Medan skolforskare å andra sidan efterfrågar ökad vetenskaplig grund då de menar att forskning belyser att lärarens förhållningssätt och sociala förmåga är mer kritiskt än ämneskunskaper. En tänkbar förklaring till att konsensus råder om att skolans huvuduppdrag är kunskapsförmedling kan tänkas bero på den kunskapsdiskussion som bl.a. föranletts av de låga svenska resultaten inom de internationella kunskapsmätningarna under de senaste åren samt även ur en historisk synvinkel där läraren ofta porträtterats som någon som för vidare kunskap. Då aktörer som politiker, forskare, fackförbund och skoldebattörer är överens om att det är ett mycket prioriterat uppdrag att höja de svenska elevernas kunskapsnivåer tillskrivs således den kunskapsförmedlande läraren stor legitimitet, vilket ovan visats sker på bekostnad av handlednings, fostrans och omsorgsaspekter.

8.2 Den (o)utbildade läraren (utbildningsdiskursen)

Den utbildade läraren artikuleras i ett stort antal av de debattartiklar som analyserats och återfinns i texter hämtade från kategorierna som berör lärarens utbildning, debatten om lärarbrist och arbetsmiljö, politiska budgetar, utredningar och satsningar samt debatten om en likvärdig skola. Den utbildade läraren tecknas upp på en rad olika vis, bl.a. som temats namn vittnar om genom en gränsdragning mot de utbildade lärare som verkar i skolan. Ord som behörighet och lärarlegitimation nämns då ofta i anslutning. Den utbildade läraren beskrivs även med hjälp av de olika fortbildningssatsningar och reformförslag som återfinns i mitt material. Vidare spinner detta tema vidare på föregående tema sedan kunskapsförmedling är en aspekt som innefattas av, och kopplas till, den utbildade läraren. Professionalitet, eller ibland avsaknaden av det, är en annan egenskap som hör tätt samman med denna lärarframställning. Under temat återges ett antal utvalda citat som analyseras i syfte att undersöka vilka egenskaper som rymms inom denna konstruktion samt hur vi kan förklara och förstå dem.

Nedan samlas ett antal av de citat vilka skriver fram den utbildade läraren genom att peka på olika brister i lärarutbildningen. Jan Björklund föreslår i en debattartikel att legitimerade lärare i grund- och gymnasieskolan som arbetat i mer än tio år ska ges obligatorisk fortbildning. Ulf Dalnäs påpekar i sin tur hur lärarutbildningarna brister då konstarnas inslag nedmonterats. Forskare på Stockholms universitet anser vidare att en helt ny digital lärarutbildning behövs.

”Det är märkligt att en så stor och viktig yrkeskår, med en så kunskapsorienterad yrkesuppgift, har så lite vidareutbildning” (SVD 21/8-2016)

”Sedan 90-talet har det lappats och lagats men ingen lärarutbildningsreform har varit tillräcklig för att lärarna inom dessa ämnen ska få nödvändiga kunskaper som är uppdaterade mot exempelvis den snabba utvecklingen inom designområdet.” (DN 30/10-2016)

”Samtidigt kan landets lärarstudenter i dag gå hela sin utbildning utan en enda timmes undervisning i hur de kan använda den digitala tekniken i sitt kommande arbete.” (DN 13/10-2016)

Citaten belyser hur lärare anses ha otillräckliga kunskaper, vilket i artiklarna sägs kunna regleras med hjälp av fortbildning eller en förändrad lärarutbildning. I likhet med detta skriver Isak Skogstad bl.a. om hur en reducering av antalet lärosäten som bedriver lärarutbildning kan minska avhoppen, öka utbildningens kvalitet samt bättre möta de behov som finns på arbetsmarknaden. Den bild som Skogstad målar upp beskriver den utbildade läraren som någon som fått en undermålig utbildning trots de reformer som skett under de senaste decennierna. Genom ordval som att ”Det finns ett stort behov”, ”Lärarstudenter måste få lära sig” och ”Ett grundläggande problem är” styrker Skogstad sina åsikter genom att presentera dem som objektiva sanningar. I det sista citatet, vilket även är skrivet av Skogstad, sägs kravnivån på lärarutbildningen behöva höjas, detta tolkar jag som en implicit kritik mot lärarstudenternas kunskapsnivåer.

”Det finns ett stort behov av kvalitetshöjande åtgärder för att stärka lärarutbildningarnas kvalitet och attraktivitet.” (DN 5/5-2016)

”Lärarstudenter måste få lära sig hantverket att undervisa, inte enbart teorier om lärande” (DN 5/5-2016)

”Ett grundläggande problem är att lärare inte rustas med kunskaper som är av relevans för deras framtida yrkesutövning (...) Vidare måste kravnivån för lärarutbildningen höjas genomgående och inslagen av klassrumsmetodik öka” (DN 27/3-2017)

Vidare skriver två läsforskare om hur en studie visar att en stor mängd ämneslärare vid högstadiet inte kan skilja på begreppen läsförmåga och läsförståelse. Den utbildade läraren målas således åter upp genom att belysa kunskapsluckor, skribenten använder dessa studiers resultat för att legitimera de egna förslagen kring ökad fortbildning runt läsförståelsestrategier för ämneslärare i högstadiet. Det riktas inte någon direkt kritik mot lärarna i artikeln, utan dessa anses snarare vara i behov av stöd och bättre fortbildning och beskrivs idag få ta ett stort eget ansvar för sin fortbildning. Citatet nedan pekar dock på hur lärarnas kunskapsluckor kan påverka eleverna vilket implicit porträtterar lärarnas kunskapsbrister som allvarliga.

"Att en lärare inte vet vad som är problemet och vilket stöd en elev behöver för sin språkutveckling ökar svårigheten att sätta in ett relevant sådant." (DN 4/8-2016)

Företrädare för tre statliga myndigheter skriver om hur elever måste få bättre utbildning i källkritik, läraren beskrivs ha en nyckelroll för att uppnå detta men åter igen krävs bättre kompetens och fortbildning. Citatet nedan är intressant eftersom huvudansvaret inte läggs på lärarna själva, istället anges lärarna sakna "förutsättningar" för att bedriva önskvärd undervisning i källkritik. De statliga företrädarna riktar istället huvudansvaret på rektorer, huvudmän och kommuner då det är dessa aktörer som implementerar den statliga styrningen.

"Vi vill uppmana rektorer, kommuner och ansvariga för fristående skolor att ge lärarna förutsättningar för att utveckla sin kompetens och därmed förbättra undervisningen i källkritik" (DN 4/2-2017)

De analyserade texterna ovan tillskriver den utbildade läraren både bristfälliga kunskaper och ett behov av fortsatt utbildning. Dessa bristfälliga kunskaper sägs bero på faktorer så som t.ex. undermålig lärarutbildning, många år i tjänsten eller ett förändrat samhälle. De utbildade lärarna porträtteras även i flera fall vara för få, i och med detta kontrasteras den utbildade läraren stundtals mot den outbildade läraren vilket synliggörs i texterna från Lärarnas Riksförbund samt i Sacos artikel, vilken kritiserar idén om sänkta behörighetskrav för att stävja lärarbristen.

"Lärarbristen innebär just nu en ännu hårdare press på många behöriga lärare som får ökad arbetsbelastning i och med att de behöver ansvara för obehörigas undervisning och betygssättning." (SVD 17/8-2016)

"Dessvärre tyder mycket på att det i många klassrum kommer eka tomt på legitimerade lärare" (SVD 1/8-2016)

"Kvaliteten i undervisningen ska förbättras bland annat genom högre andel legitimerade lärare (...)" (DN 16/5-2016)

Det sista citatet ovan är skrivet av Anna Ekström, dåvarande ordförande för skolkommissionen, som slår fast att högre undervisningskvalitet uppnås genom fler utbildade lärare. Vidare föreslår skolkommissionen även inrättande av kvalifikationsnivåer där en lärare kan gå från att vara nyutexaminerad till att bli kvalificerad lärare via systematisk kompetensutveckling och fortbildning. Detta förslag är intressant eftersom det till viss del motsäger tidigare argument vilket hävdar att fler legitimerade lärare kan höja skolans undervisningskvalitet samtidigt som dessa nyutexaminerade lärare kommer kräva stöd och fortbildning för att bli kvalificerade. Vidare återfinns liknande beskrivningar av den utbildade läraren i texten som regeringspartierna skrivit tillsammans med fyra fackförbund. Formuleringen att "alla elever har rätt till att möta behöriga lärare" gör påståendet svårt att motsäga, samtidigt som ansvaret förskjuts genom att implicit riktas till alla de skolor som har obehöriga lärare i sina klassrum.

"Alla elever har rätt att möta kunniga, engagerade och behöriga lärare". (DN 10/5-2016)

Slutligen efterfrågar en rad fackliga debattartiklar insatser för att locka tillbaka lärare som lämnat yrket för att kunna möta lärarbristen. På så sätt konstrueras även den utbildade läraren till att innefatta de som i dagsläget har en lärarexamen men arbetar inom andra yrken, en gång lärare blir således alltid lärare. Lärarförbundets Åsa Fahlén skriver bl.a. att det finns runt 50000 utbildade lärare som lämnat yrket och att lönesatser kan locka tillbaka dessa till yrket.

”Lönehöjningar är det enda som på kort sikt kan påverka bristsituationen och locka lärare tillbaka”.
(SVD 17/8-2016)

”Det är nödvändigt för att locka karriärbytare och locka tillbaka lärare som lämnat yrket.”
(DN 21/5-2016)

”Detta bör prioriteras högt, då kostnaden för att återrekrytera en legitimerad och erfaren lärare är mycket lägre än att utöka platserna på lärarutbildningarna” (SVD 1/8-2016)

Sammantaget påvisas hur den (o)utbildade läraren porträtteras med hjälp av aspekter som avsaknad av kunskap, många år i tjänst, undermålig lärarutbildning och lärarbrist. Även lärare som lämnat yrket beskrivs inom temat. En distinktion syns mellan de lärare som är legitimerade och de som är obehöriga, den utbildade läraren porträtteras då i kontrast till de icke behöriga lärarna. Här synliggörs en maktkamp där det å ena sidan hävdas att dagens utbildade lärare fått en undermålig utbildning och är i behov av fortbildning medan det å andra sidan betonas att kunskapsnivåerna i skolan kan höjas genom fler examinerade och behöriga lärare. Således återges den utbildade läraren ur perspektiv som både ifrågasätter yrkeskårens utbildningsnivå och kvalitet men samtidigt tillskrivs de nyckelroller i syfte att lyfta skolans kunskapsnivå. Vi kan alltså läsa om hur de befintliga lärarna inte håller måttet samtidigt som de från andra håll sägs kunna vända skolutvecklingen och kunskapsnivåerna. Slutligen kan ”den (o)utbildade läraren” även ses som en metafor för de ”toppstuderter” som flera skribenter menar att lärarutbildningen går miste om då yrket har låg attraktivitet, svag utbildning och dåliga förmåner. Detta ger en bild av att det finns ett stort antal, ännu utbildade lärare, som skulle kunna ge skolan kvalitet och kompetens.

8.3 Den utarbetade läraren (arbetsmiljödiskursen)

Framställningar av den utarbetade läraren återger en yrkeskår med stressiga arbetsförhållanden och bristande arbetsmiljö där bl.a. social oro samt hög arbetsbelastning anses orsaka detta. Dessa beskrivningar syns främst i debatten om lärarbrist och arbetsmiljö, men förekommer även i kategorierna politiska budgetar, utredningar och satsningar, debatten om en likvärdig skola samt debatten om vinster i välfärden.

Grundskoleläraren Johan Haeffner skriver om hur arbetsbördan är allt för stor för dagens lärare och menar att detta kan förklara både de stigande sjukskrivningstal som råder samt att många lärare byter yrke. Det första citatet beskriver ett antal faktorer som sanningar och i det andra citatet riktas även implicit kritik mot det fristående skolsystemet eftersom huvudmännen för vinstdrivande friskolor sägs tendera att pressa lärarna i syfte att effektivisera och vinstoptimera. Uttalandet kontrasteras dock av Centerpartiets ledare Annie Lööf som istället påvisar det motsatta genom att hänvisa till att ”statistik visar” detta, viken statistik framgår dock inte. Det faktum att både lärare och vårdpersonal presenteras gemensamt leder till en bild av att den privata marknaden som mer effektiv, inte bara i skolan utan även i vården, vilket legitimerar marknadens fördelar. I det sista citatet har Vänsterpartiets Jonas Sjöstedt gett sin bild av hur rektorer pressar lärare till att sätta högre betyg, uttalandet är intressant eftersom det inte explicit målar ut de privata aktörerna, men meningarna som följer innan och efter beskriver skolbolag och friskolor vilket gör att citatet ändå förstås som kritik mot just fristående skolor.

”Högre ambitioner för varje elev, mer bedömningar och fler elever med särskilda behov gör att lärarna arbetar långt mer än tidigare” (SVD 30/10-2016)

”Detta för att huvudmännen för skolan inte ska kunna göra besparingar eller öka vinsten genom att låta lärare vara mer produktiva i ekonomisk synvinkel, vilket i praktiken innebär att lärare ska undervisa fler elever i form av större klasstorlekar eller fler lektioner. (SVD 30/10-2016)

”De anställda i vårdföretagen och på friskolorna är mer nöjda med sin lön, upplever att de har större inflytande och anser att de i högre utsträckning hinner med sina arbetsuppgifter.” (SVD 14/9-2016)

”Även problemet med betygsinflation har nyligen uppmärksammats i och med SVT:s uppdragsgranskning avslöjande om rektorer som pressar lärare att sätta högre betyg än vad som är korrekt. (DN 7/11-2016)

I likhet med Haeffners tankar skriver Lärarförbundets ordförande att det är hög tid att minska arbetsbelastningen på lärarna då denna leder till att lärare byter yrke och att unga undviker att välja yrket. Citatet nedan är intressant eftersom det slår fast att arbetssituationen och lönen får unga att välja bort läraryrket. Uttalandet intar en sanningsmodalitet och slår effektivt fast att lärare har en hög arbetsbelastning. Representanter för Lärarnas Riksförbund är inne på samma tankar då de skriver att undersökningar visar att åtta av tio lärare funderar på att lämna yrket på grund av lön och arbetsmiljö. Administrativa sysslor och ett ökande antal provrättningar nämns även ofta förvärta lärarnas arbetssituation av de olika fackliga förbunden.

”Den höga arbetsbelastningen är näst efter lönen den viktigaste orsaken till att unga väljer bort yrket och att lärare slutar” (SVD 30/3-2016)

”På fem år har andelen gymnasielärare som sjukskrivits på grund av psykisk ohälsa, exempelvis stress och utmattning, nästintill fördubblas (*)” (SVD 1/8-2016)

I de texter som författats av regeringsföreträdare sägs lärarna arbeta hårt, och förslag på fler lärare samt införande av lärarassistenter anses kunna mildra arbetsbelastning. Fackförbunden är inne på samma idéer och det sista citatet som är skrivet av Lärarförbundet är intressant eftersom syftet till att förbättra lärarnas arbetssituation legitimeras av att locka fler till yrket, att minska arbetsbelastning för att värna om lärarna tolkas således vara underställt detta.

”Ett område som regeringen just nu bereder är förslag som kan bidra till huvudmännens arbete med att anställa andra yrkeskategorier för att avlasta lärarna.” (DN 10/5-2016)

”Arbetssituationen måste göras hållbar genom att både se till att fler blir lärare och genom att avlasta de lärare som finns, till exempel genom att fler yrkeskategorier bidrar, så som specialpedagoger, utbyggd elevhälsa och lärarassistenter.” (SVD 5/12-2016)

”För att locka fler personer till läraryrket måste lärarlönerna höjas generellt och lärarnas arbetsbelastning minska rejält bland annat genom att skolorna anställer administrativa lärarassistenter och socialpedagoger för att avlasta lärarna i deras arbete. (DN 6/7-2016)

Skolpsykolog Soma Amin kopplar ihop den utarbetade läraren med likvärdighet sedan anställda vid skolor i socialt utsatta områden beskrivs ha en särskilt ansträngd arbetssituation.

”Lärare går på knäna och menar att deras uppdrag inte är att omhänderta barn men de gör det ändå eftersom de inte står ut med att se elever fara illa.” (SVD 11/12-2016)

Sammanfattningsvis porträtteras den utarbetade läraren på ett liknande sätt i flera av texterna. Det råder konsensus om lärarens höga arbetsbelastning och att detta resulterar i allvarliga

konsekvenser för skolan då lärare slutat eller sjukskriver sig. Anledningarna till detta går sedan isär och innehåller argument så som för mycket administration, för stora elevgrupper, social oro och låg lärartäthet. Endast en debattartikel har gjort en kontrasterande beskrivning och återfinns i läraren Jonas Nilssons text. Han beskriver i stället hur lön, yrkesuppgifter och arbetsbelastning är till belåtenhet. Den enda motsättning som jag har kunnat se är huruvida huvudmannaskap kan spela in eller inte. Det finns röster som hävdar att friskoleläraren har högre arbetsbelastning än den kommunalt anställda samtidigt som precis motsatta argument hörts av andra. Det står dock klart att bilden av läraren som utarbetad är förhärskande i de flesta texter som belyser arbetsmiljö. Denna lärarroll skrivs alltså fram i syfte att påvisa och påverka arbetsmiljöproblem.

8.4 Den samhällsförändrande läraren (Samhällsdiskursen)

Den samhällsförändrande läraren kan liknas vid den kunskapsförmedlande lärarframställningen sedan de aktörer som skriver fram denna lärarroll menar att läraren har en mycket viktig roll i förmedlandet av de kunskaper som eleverna förvärfvar. Men i anslutning till detta målas det även upp en lärare vilken sägs kunna skapa social förändring och påverka samhället i stort. Medborgarfostran och samhällsansvar blir således något som ingår i denna framställning. Läraren kan ses som en inspirerande förebild med en moralisk kompass och beskrivs ofta i texter som återfinns under kategorin samhällsfunktionen, men syns även under politiska budgetar, utredningar och satsningar samt debatten om likvärdighet. Lärarbeskrivningen återfinns även i debattartiklar som inte har ett huvudsakligt fokus på skolan.

I en debattartikel skriver sex stycken ordföranden i Saco-förbund om hur fler kvinnor kan lockas till olika chefspositioner. Det första citatet nedan påvisar hur läraren genom att agera förebild och förmedla normkritiskt tänkande och jämställda värderingar kan bidra till detta. Även Golvbranschens företrädare delar åsikten om att lärare kan påverka de yrkes och karriärsval som eleverna kommer ta. I det sista citatet påstår han att lärare och studievägledare skulle nedvärdera praktiska kunskaper och därför implicit avråda elever från yrkesutbildningar. Påståendet presenteras som en sanning, vilket kan leda till att man som läsare ges bilden av att en stor mängd lärare agerar på detta vis. Även representanter från Wallenbergstiftelsen och de vetenskapliga akademierna skriver om hur läraren kan bidra till att bryta det utanförskap som de menar att många nyanlända och unga i invandrartäta områden idag hamnat i. Läraren beskrivs då underförstått kunna förändra människors framtidsutsikter.

”Skolan kan genom lärare som förebilder och normkritiskt tänkande hjälpa till att genomföra förändringar för ett jämställt samhälle och på sikt få fler kvinnor i chefspositioner.” (SVD 8/3-2017)

”Det handlar om en attitydförändring och där har skolan allra störst betydelse. Det håller inte att lärare och studievägledare presenterar yrkesutbildningar som andra klassens utbildningar.” (SVD 3/3-2017)

Även Gustav Fridolin porträtterar den samhällsförändrande läraren då han skriver om hur hela nationens framtid påverkas av det som lärarna gör i skolan. Ytterligare porträtteringar av samhällsförändringsfunktionen syns i texter skrivna av andra regeringsföreträdare vilka bl.a. berör de samhälleliga konsekvenserna av lärares påstådda kunskapsluckor och skygglappar.

”Vi behöver utföra det arbetet för att stärka vårt samhällsbygge och möta våra samhällsutmaningar – för det är i skolan som lärarna lägger grunden för Sveriges framtid!” (DN 10/5-2016)

”Bristande kunskaper innebär sämre möjligheter att vara delaktig och är en grogrund för odemokratiska krafter. Det är alarmerande att det också finns långtgående kunskapsluckor hos lärare, journalister och förtroendevalda.” (DN 7/12-2016)

"Hur ska vi kunna förändra attityder, normer och värderingar när så många människor, alltifrån föräldrar och lärare till ledande företrädare, är så uppenbart obekväma med att prata om ses överhuvudtaget." (DN 29/7-2016)

I ett lärarupprop signerat 300 stycken lärare beskrivs den samhällsförändrande rollen inifrån. Textförfattarna berör både den omsorgs- och fostrarroll som de tar i anslutning till mötet med nyanlända elever och realiserar sin samhällsförändrande roll genom uppropet där de kämpar för att omedelbart stoppa regeringens återvändandeavtal vilket riskerar utvisa unga afghaner. Då de går samman och står upp för både skollag, de mänskliga rättigheterna och barnkonventionen visar lärarna på hur deras uppdrag är större än att bara beröra kunskap, eleverna ska även ges trygghet och utvecklas till fungerande samhällsmedborgare.

"Vi ska välkomna dem till Sverige, ge dem en meningsfull undervisning och göra dem till trygga och fungerande samhällsmedborgare". (SVD 18/10-2016)

Sammantaget tecknas en relativt enhetlig bild av den samhällsförändrande läraren där inga starka spänningsfält går att urskilja. Dock innefattas relationella aspekter så som omsorg endast i de texter som är skrivna av personal i direkt anslutning till skolans praktik. Från politiker och andra aktörer tycks detta uppdrag ligga utanför skolans ramar. Framförallt är det fostrarrollen som skrivs fram hos samhällsförändraren där värden, normer och attityder hos lärarna anses kunna överföras till eleverna som sedan blir önskvärda samhällsmedborgare. Således förstår jag denna lärarbeskrivning som ett medel i olika aktörers vilja att förändra. För att styra samhället i en viss riktning är det således via denna lärarroll man återger sina beskrivningar.

9. Diskussion

Nedan återknyts och redogörs för huruvida studien har besvarat dess syfte och frågeställning eller inte. Som tidigare nämnts positioneras läraren genom olika framställningar vilka både skapas och återskapas av olika aktörer. De röster som hörs består främst av politiker, forskare, fackliga företrädare och näringslivsrepresentanter. Lärare och annan skolpersonal kommer även till tals, om än i mer begränsad omfattning. Huruvida de konstruktioner som presenteras återger läraren i ett positivt- eller negativt ljus analyseras inte, dock bör påpekas att ytterst lite direkt kritik riktas mot lärarkåren vilket skulle kunna förstås av att diskussionerna ofta handlat om avsaknaden av olika förutsättningar för lärarna, något även Hansen (2009) och Wiklund (2006) visat då deras studier belyser hur lärarna kommit att målas upp som en hårt arbetande yrkeskår, från att tidigare agerat måltavla för mycket av kritiken mot skolan. Wiklund (2006) menar att hennes beskrivningar av denna anledning ej kan ses som negativa eller deprofessionaliserande (s. 180). Detta skiljer sig något från de tolkningar jag gjort sedan jag beskriver hur lärarna implicit kritiserats, anmärkningsvärt nog av bl.a. lärare och lärarfackförbund. Jag tycker mig även kunna urskilja hur flera debattörer ramar in sina lärarbeskrivningar ur ett snävt perspektiv med hjälp av medielogiken. För att återkoppla till studiens syfte om hur lärarframställningar konstrueras i DN och SVD's debattartiklar under det gångna året, lyfts frågeställningarna nedan:

-Vilka olika typer av lärare är det som beskrivs i media?

-Hur kan vi förklara och förstå de framställningar som urskiljs?

Jag har med stöd av tematisk analys kunnat ringa in sju centrala kategorier ur min empiri vilka återgavs under resultatdelen. Dessa kategorier har sedan föranlett de fyra lärarbeskrivningar som presenteras och analyseras under analysdelen. Första frågan i studiens frågeställning besvaras således genom att återknyta till de fyra föreslagna lärarframställningar nedan:

- Den kunskapsförmedlande läraren
- Den (o)utbildade läraren
- Den utarbetade läraren
- Den samhällsförändrande läraren

Dessa fyra olika lärarframställningar återfinns i olika omfattning i de olika texter vilka belyses under resultatdelen. I vissa fall kan en artikel innehålla flera framställningar för att i andra fall inte innehålla någon. Om dessa lärarframställningar jämförs med de resultat som t.ex. Wiklund (2006) påvisar där den goda läraren målas upp genom beskrivningar av den ämneskunnige läraren, den kravställande och tydliga ledaren, resultat – & kvalitetskontrollanten samt värdegrundsföreträdaren så syns flera likheter som tyder på att den goda läraren även återfinns i den första- och sista framställningen jag föreslår. Den kunskapsförmedlande läraren målas upp med fokus på ämneskunskaper, tydlighet, resultat och kvalitet och den samhällsförändrande läraren genom värdegrundsaspekter. Utifrån de lärarframställningar jag har presenterat anser jag mig ha besvarat den första frågan. För att besvara den andra kommer jag nedan att kort avhandla hur vi kan förklara och förstå var och en av dessa. Den kritiska diskursanalysens syn på språket som en handling kan här bidra till förståelse.

Den kunskapsförmedlande läraren kan förstås både som en slags ideal framställning av den föredragna läraren och genom att återknyta till decentraliseringen och marknadiseringen av det svenska skolväsendet, vilket Persson (2008) beskriver kom att förändra läraryrkets villkor i grunden. Genom att beskriva kunskapsförmedlaren som en motsats till den handledande läraren, vilken flera debattörer menar kom att dominera den demokratiska och marknadsliberala skolan, skapas en binär motsättning mellan dessa två lärarroller som ramar in och framskriver kunskapsförmedlaren. Inte minst sedan den handledande läraren kopplas till flera av de problem den svenska skolan genomgått efter decentraliseringen så som fallande Pisa-resultat, lägre yrkesattraktivitet, betygsinflation och likvärdighetsbrister. Detta sätt att måla upp en form av önskad lärare genom att peka på en motsatsbild visar även Alhamdan et. Al's (2014) studie som slår fast att den goda läraren målas upp med hjälp av binära motsatspar. Det går även att urskilja en viss dragkamp mellan de olika aktörer som skriver fram denna lärarroll. Vissa aktörer riktar skulden på andra politiska partiers misslyckade reformer och menar att dessa ledde till att den handledande läraren kom att förhärskas de svenska klassrummen medan andra hävdar att skulden ligger hos de som forskat på området. Vidare tycks olika aktörer även tillskriva den kunskapsförmedlande läraren olika egenskaper så som ämneskunskaper kontra social kompetens vilket tyder på delade åsikter om vem den kunskapsförmedlande läraren är. Den (o)utbildade läraren kan å ena sidan förstås genom framställningar av en lärare som fått en bristfällig lärarutbildning, eller som läraren som jobbat under flera år i skolan och nu är i stort behov av fortbildning. Denna konstruktion kan å andra sidan även förstås som den utbildade läraren vilken är behörig och legitimerad, i sådan bemärkelse speglar den utbildade läraren även den föredragna läraren. Denna motstridiga porträttering av den (o)utbildade läraren tyder på att det råder en stark motstridighet inom denna framställning vilken skulle kunna förklaras av att det pågår ett flertal debatter om den svenska skolans tillstånd samtidigt.

I de debatter som avhandlar lärarbrist skrivs den behöriga läraren ofta fram som en eftertraktad bristvara och förslag på satsningar att locka tillbaka lärare som lämnat yrket samt utbyggd lärarutbildning förs då fram. Fler behöriga lärare anses även vara en väg till att höja skolans kunskapsresultat, detta argument hörs t.ex. i anslutning till politiska satsningar. Samtidigt målas lärarna upp som bristfälligt utbildade eller i behov av fortbildning i diskussioner som explicit berör lärares utbildning och där yrkets attraktivitet och status behandlas. Röster från politiker,

fackförbund och skolforskare pekar på hur lärarutbildningarna har stora brister eller hur lärarna är i behov av fortbildning i syfte att fylla igen olika kunskapsluckor. Dessa framställningar kan förstås som försök till att förändra lärarutbildningen eller till att legitimera specifika fortbildningsåtgärder. Fackförbund och skolforskare anser t.ex. att den vetenskapliga grunden bör stärkas medan Jan Björklund menar att utbildningsvetenskap bör stå tillbaka till fördel för mer ämneskunskaper. Behöriga lärare porträtteras i och med detta implicit upp som hett eftertraktade och kunskapshöjande samtidigt som de i andra texter anses vara underutbildade med uppenbara brister. Resultatet blir att både positiva och negativa aspekter kan kopplas till denna framställning samt att dessa beror på vilken fråga som debatteras, detta synliggörs inte minst av att fackförbunden använder sig av alla dessa argument i anslutning till den (o)utbildade läraren. En konsekvens av detta blir att lärarfackförbundens texter underförstått kritiserar de egna medlemmarna. Liknande slutsatser återfinns även i Shine & O'Donoghue (2013) sedan de påvisar hur ett specifikt lärarfackförbunds uttalande riskerar att underminera lärarkåren. I tidigare forskning av Keogh & Garrick (2011) samt Goldstein (2011) beskrivs även äldre lärare vara underpresterande gentemot nyutexaminerade lärare, någon sådan distinktion kan dock inte urskiljas här.

Den utarbetade läraren konstrueras textuellt genom att porträttera upp en yrkeskår som har en tung arbetsbelastning präglad av en dålig arbetsmiljö där stress, social utsatthet och lärarbrist anges vara några av de bakomliggande faktorerna. Det råder en relativt gemensam bild runt denna lärarframställning, dock kan en viss distinktion återfinnas i beskrivningarna mellan den privatanställda kontra den kommunalt anställda läraren vilket är intressant eftersom det synliggör de olika skribenternas ideologiska ingångar. Det är kanske föga förvånande att Vänsterpartiet och det LO-stödjande idéinstitutet Katalys har en annan bild av huvudmannaskapsfrågan än vad Alliansen eller representanter från Svenskt näringsliv har. Denna distinktion skulle vidare kunna kopplas till de tankar Wiklund (2006) för om hur en diskursiv dragkamp mellan nyliberalism och en mer konservativ diskurs går att urskilja i hennes material. Tidigare forskning av både Keogh & Garrick (2011) och Thomas (2003) har även påvisat binära motsättningar i medias rapportering runt statligt anställda kontra privat anställda lärare. De röster som kommer till tals runt den utarbetade läraren består främst av lärarfack, och politiska partier samt till viss del lärare och skolpersonal. Denna lärarbeskrivning målas effektivt upp av dessa aktörer i syfte att påverka satsningar och skapa opinion för att öka attraktiviteten till utbildningen och minska arbetsbelastningen för lärarna.

Den samhällsförändrande läraren porträtteras upp relativt enhetligt och framskrivs både av politiker, fackförbund, lärare och skolpersonal. Lärarbeskrivningen förekommer även hos aktörer som debatterar andra ämnen än skolan då lärarrollen används ur ett mer övergripande samhällsperspektiv. Vill man förändra samhället går man genom denna lärarframställning. En intressant motsättning som jag tycker mig kunna urskilja är även hur politiker och lärare har olika inställning till huruvida omsorg och fostran ingår i läraryrket eller inte. Å ena sidan påvisar flera citat från politiker att aspekter så som uppfostran och elevers psykiska hälsa inte hör till lärarens arbetsuppgifter. Å andra sidan påpekar lärare själva hur dessa punkter är något som kommer med yrket. Att läraren ska fostra eleverna till samhällsmedborgare är dock båda dessa grupper överens om även om lärarnas egna syn på sin praktik och yrkesidentitet tycks innehålla mer relationella aspekter av detta och således skiljer sig från politikernas mer kunskapsorienterade syn. Cohen (2010) påpekar hur lärare riskerar att stängas ute ifrån den mediedebatt som berör kunskap och professionalitet då de tenderar att beskriva sitt yrke ur en omsorgsdiskurs. I min mening känns det något cyniskt att behöva undvika att beröra yrkets relationella aspekter i syfte att få tillträde till en debatt som kan anses ha hög status.

Avslutningsvis ställer jag mig frågan om det vi ser i denna studie bör förstås som olika beskrivningar av lärarrollen eller om vi helt enkelt ser olika förståelser av vad det innebär att vara lärare? Ser de olika aktörerna på samma företeelse på olika sätt eller ser man olika företeelser? Kanske har de olika aktörerna skilda förståelser av vad det innebär att vara lärare samtidigt som dessa ändå kan tänkas vila på en gemensam grundsyn av vad läraryrket innebär?

9.1 Förslag på vidare forskning

Slutligen bör nämnas att denna studie bygger på kvalitativ forskning, så de resultat som presenteras är inte möjliga att generalisera då de endast berör två specifika diskursiva praktiker. Majoriteten av den tidigare forskningen som finns i ämnet är producerad utanför Sverige vilket innebär att detta område är relativt outforskat ur ett lokalt, nationellt perspektiv. Vidare kunde en utökad undersökning av hur läraren framställs även innefatta fler medier än tryckt press, denna undersökning kunde i så fall ses mot en bredare bakgrund. En longitudinell studie kunde belysa huruvida dagens lärarrepresentationer skiljer sig från tidigare porträtteringar eller inte samt om lärarna hörs mer idag än tidigare? I inledningen belyses hur media kan tänkas påverka yrkesaktiva lärares självbild, en studie kring hur lärare konsumerar mediala lärarbeskrivningar skulle kunna belägga eller förkasta detta antagande och även bidra till ökad förståelse i ämnet.

10. Referenser

- Alhamdan, B., Al-Saadi, K., Baroutsis, A., Du Plessis, A., Hamid, O. M., & Honan, E. (2014). Media representation of teachers across five countries, *Comparative Education*, 50(4), 490-505. doi: 10.1080/03050068.2013.853476
- Braun, V., & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*, 3:2, 77-101
- Bryman, A. (2014). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber: Stockholm
- Börjesson, M., & Palmblad, E. (Red), (2007). *Diskursanalys i praktiken*. Liber: Malmö
- Cohen, J. L. (2010). Teachers in the news: a critical analysis of one US newspaper's discourse on education, 2006-2007, *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 31(1), 105-119. doi: 10.1080/01596300903465450
- Fairclough, N. (2001). *Language and Power*. Second edition. Pearson Education Limited: Harlow
- Folke Fictelius, M. (2003). *Utbildningspolitik och medielogik. En fallstudie om mediernas funktion och betydelse i debatten om skolan*. Uppsala: STEP, department of teacher education, Uppsala University.
- Hansen, A (2009). Researching teachers in the news: the portrayal of teachers in the British national and regional press, *Education 3-13*, 37(4), 335-347. doi: 10.1080/03004270903099900
- Hauge, R., & Harrop, M. (2004). *Comperative Government and Politics – an introduction*. Palgrave Macmillan: New York
- Lundgren, P. U. (2012). Den moderna skolan blir till. Lundgren, P. U., Säljö, R., & Liberg, C. (Red). *Lärande, skola, bildning – Grundbok för lärare*. (s. 55-76) Natur & Kultur: Stockholm.
- Lundgren, P. U. (2012). En gemensam skola. Lundgren, P. U., Säljö, R., & Liberg, C. (Red). *Lärande, skola, bildning – Grundbok för lärare*. (s. 77-100) Natur & Kultur: Stockholm.
- Persson, S. (2008). *Lärarkets uppkomst och förändring – en sociologisk studie av lärares villkor, organisering och yrkesprojekt inom den grundläggande utbildningen i Sverige ca. 1800-2000*. Göteborgs Universitet
- Shine, K. (2015). Reporting the 'exodus': News coverage of teacher shortage in Australian newspapers. *Issues In Educational Research*, 25(4), 501-516.
- Shine, K., & O'Donoghue, T. (2013). Teacher representation in news reporting on standardised testing: A case study from Western Australia, *Educational Studies*, 39(4), 385-398. doi: 10.1080/03055698.2013.7671
- Strömbäck, J. (2000). *Makt och medier. Samspelet mellan medborgarna, medierna och de politiska maktavarna*. Studentlitteratur: Lund

Strömbäck, J. (2015). *Demokratien och det förändrade medielandskapet. Mot ökade kunskapsklyftor och deltagandeklyftor?* Stockholm: Demokratiutredningen.

Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Studentlitteratur: Lund

Thomas, S. (2003). 'The Trouble with Our Schools': A media construction of public discourses on Queensland schools, *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 24(1), 19-33. doi: 10.1080/0159630030303030

Thomas, S. (2011). Teachers and public engagement: an argument for rethinking teacher professionalism to challenge deficit discourses in the public sphere, *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 32(3), 371-382. doi: 10.1080/01596306.2011.573253

Winther Jørgensen, M., & Philips, L. (2010). *Diskursanalys som teori och metod*. Studentlitteratur: Lund

Nyheter

Kommunala skolan behöver inte fler statliga pekpinar	☐ Svenska Dagbladet	2017-03-30	3
Kriminella elever gör oss maktlösa	☐ Svenska Dagbladet	2017-03-17	5
Så kan chefsjobb locka fler kvinnor	☐ Svenska Dagbladet	2017-03-08	7
Förlegad syn på yrkesutbildning	☐ Svenska Dagbladet	2017-03-03	10
Förskolan måste få en rejäl översyn	☐ Svenska Dagbladet	2017-02-25	12
Därför slopades relativa betyg	☐ Svenska Dagbladet	2017-01-06	15
Låt oss slippa en flummig politik	☐ Svenska Dagbladet	2016-12-05	18
Kritiken mot oss stämmer inte	☐ Svenska Dagbladet	2016-11-20	20
Harrison har rätt om bristerna	☐ Svenska Dagbladet	2016-11-12	22
Marknaden får inte styra skolan	☐ Svenska Dagbladet	2016-11-07	25
Arbetsbördan är alltför stor	☐ Svenska Dagbladet	2016-10-30	27
Våra elever har rätt till skydd	☐ Svenska Dagbladet	2016-10-18	29
Oansvarigt att lägga ner praon	☐ Svenska Dagbladet	2016-10-01	31
Jag är lära ren som har gett upp	☐ Svenska Dagbladet	2016-09-27	34
S-förslag leder till försämrad välfärd	☐ Svenska Dagbladet	2016-09-14	37
Tiotusentals nya jobb i välfärden	☐ Svenska Dagbladet	2016-09-05	40
Skolan hotas av en ledarkris	☐ Svenska Dagbladet	2016-09-03	42
Staten lämnar lärarna i sticket	☐ Svenska Dagbladet	2016-08-26	44
Lönelyft kan stoppa lärarflykt	☐ Svenska Dagbladet	2016-08-17	47
Gallra tidigt ut olämpliga lärare	☐ Svenska Dagbladet	2016-08-16	49
Tre myter som försämrar skolan	☐ Svenska Dagbladet	2016-08-14	50
Prioritera skolan och lärarkåren	☐ Svenska Dagbladet	2016-08-01	52
Förbättra skolan för nyanlända	☐ Svenska Dagbladet	2016-07-04	54
Avskaffa förstelärare i skolan	☐ Svenska Dagbladet	2016-06-07	56
Dåligt experiment med betyg	☐ Svenska Dagbladet	2016-05-28	59
Lögner ett farligt vapen mot rasism	☐ Svenska Dagbladet	2016-05-20	61
Upphandling sänker kvaliteten	☐ Svenska Dagbladet	2016-05-16	63
Problemen ökar med stelbent undervisning	☐ Svenska Dagbladet	2016-05-13	65
Fel med sänkta kompetenskrav	☐ Svenska Dagbladet	2016-04-29	67

Fram med den nöjda läraren	Svenska Dagbladet	2016-04-20	69
Akut lärarbrist hotar tillväxten	Svenska Dagbladet	2016-03-11	70
Hög tid att minska pressen på lärarna	Svenska Dagbladet	2016-03-30	72
Vi satsar på fler nya skollokaler	Svenska Dagbladet	2016-04-12	74
Krav på bemanning leder fel	Svenska Dagbladet	2016-04-04	76
Låt inte barnen fara mer illa	Svenska Dagbladet	2017-02-15	78
Stoppa nazistisk propaganda	Svenska Dagbladet	2017-01-12	80
Mer behövs för att klara forskningen	Svenska Dagbladet	2016-11-29	81
Elever måste ges stöd och trygghet	Svenska Dagbladet	2016-12-11	84
Nu är det dags att slopa de och dem	Svenska Dagbladet	2016-10-22	87
Vem vill stanna i förlorarskolan?	Svenska Dagbladet	2016-10-14	89
Se tjejers utsatthet i vardagen	Svenska Dagbladet	2016-08-28	91
Utwisade unga ställs på gatan	Svenska Dagbladet	2016-06-20	93

Nyheter

"Resultat och likvärdighet är sämre i friskolor utan vinstsyfte"	☐ Dagens Nyheter	2017-04-07	3
"Skolbibliotek hjälper elever stärka källkritiska förmågan"	☐ Dagens Nyheter	2017-04-06	6
"Minska pedagogikens roll inom lärarutbildningarna"	☐ Dagens Nyheter	2017-03-27	9
"M vill att alliansen snarast lägger gemensam budget"	☐ Dagens Nyheter	2017-02-08	12
"Svenska elever måste få bättre utbildning i källkritik"	☐ Dagens Nyheter	2017-02-04	15
"Slopa köerna till friskolorna för att minska segregationen"	☐ Dagens Nyheter	2017-01-26	18
"Fler erfarna <u>lärare</u> måste jobba i utsatta skolområden"	☐ Dagens Nyheter	2017-01-17	21
"Skolans betygssystem saknar vetenskaplig grund"	☐ Dagens Nyheter	2017-01-12	24
"Privata företag betalar allt sämre för högskoleutbildning"	☐ Dagens Nyheter	2016-12-26	27
"Med ett integrerande urval kan vi behålla skolvalet"	☐ Dagens Nyheter	2016-12-19	30
"Vi vill ha ökad delaktighet och kunskap om EU-arbetet"	☐ Dagens Nyheter	2016-12-07	33
"Elevers ovana vid informativ text kan förklara Pisa-raset"	☐ Dagens Nyheter	2016-12-06	36
"Politiska misstag skapade betygsinflationen i skolan"	☐ Dagens Nyheter	2016-12-03	39
"Generellt vinsttak omöjligt i en bred överenskommelse"	☐ Dagens Nyheter	2016-11-08	42
"Regeringen måste följa överenskommelsen med V"	☐ Dagens Nyheter	2016-11-07	45
"Vi behöver konstarterna för att förstå vår omvärld"	☐ Dagens Nyheter	2016-10-30	48
"Vi vill bygga ny digital lärarutbildning i Kista"	☐ Dagens Nyheter	2016-10-13	51
"Skrota skolpengen som ger friskolorna stora vinster"	☐ Dagens Nyheter	2016-09-29	54
"Satsningen på läslov är att erkänna skolans misslyckande"	☐ Dagens Nyheter	2016-09-21	57
"Mer till investeringar och underhåll av järnväg"	☐ Dagens Nyheter	2016-09-20	60
"Landstingen slarvar bort gratis glasögon till barn"	☐ Dagens Nyheter	2016-09-02	63
"Jag ber om ursäkt för 90-talets pedagogiska idéer"	☐ Dagens Nyheter	2016-08-25	66
"Helt orealistiskt att hinna omställningen till årsskiftet"	☐ Dagens Nyheter	2016-08-22	69
"Vi vill satsa åtta miljarder på att vidareutbilda lärarna"	☐ Dagens Nyheter	2016-08-21	72
"Så ska skolan hantera den växande psykiska ohälsan"	☐ Dagens Nyheter	2016-08-17	75
"Alla ämneslärare i högstadiet måste undervisa i läsförståelse"	☐ Dagens Nyheter	2016-08-04	78
"Vänskapskorruption och inavel på Sveriges högskolor"	☐ Dagens Nyheter	2016-08-02	81
"Nu gör vi första studien av svenskars sexvanor på 20 år"	☐ Dagens Nyheter	2016-07-29	84
"Kommunala skolornas brister större problem än vinsterna"	☐ Dagens Nyheter	2016-07-22	87

"Gymnasieexamen vägen till arbete för nyanlända"	☐ Dagens Nyheter	2016-07-06	90
"Konsensus om EU-frågor ger risk för ökad misstro"	☐ Dagens Nyheter	2016-06-25	93
"Inför timplan och nationella examensprov på gymnasiet"	☐ Dagens Nyheter	2016-06-08	96
"Vi satsar 300 miljoner på att bryta utanförskap"	☐ Dagens Nyheter	2016-05-30	99
"Betald studier för lärare kan ge stor samhällsvinst"	☐ Dagens Nyheter	2016-05-21	102
"Ökad likvärdighet och statligt stöd ska stärka svensk skola"	☐ Dagens Nyheter	2016-05-16	105
"Enighet om fem punkter för att stärka läraryrket"	☐ Dagens Nyheter	2016-05-10	108
"Minska antalet lärosäten som har lärarutbildning"	☐ Dagens Nyheter	2016-05-05	111
"Lärarutbildningen behöver ges en vetenskaplig grund"	☐ Dagens Nyheter	2016-04-26	114